

BAŞARISIZ BAŞBAKAN: ANTHONY EDEN'İN SÜVEYŞ POLİTİKASININ ANALİZİ FAILED PRIME MINISTER: ANALYSIS ON ANTHONY EDEN'S SUEZ POLICY

İbrahim Çağrı ERKUL
Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Uluslararası İlişkiler Bölümü
ibrahimcagrierkul@osmaniye.edu.tr
ORCID: 0000-0003-4501-4302

ÖZ

Geliş Tarihi:
08.01.2024

Kabul Tarihi:
15.02.2024

Yayın Tarihi:
25.03.2024

Anahtar Kelimeler
Anthony Eden,
Birleşik Krallık,
Süveyş Krizi,
Mısır,
Silahşor
Operasyonu.

Keywords
Anthony Eden,
United Kingdom,
Suez Crisis,
Egypt,
Operation
Musketeer.

Birleşik Krallık'ta üç ayrı dönemde dışişleri bakanlığı yapan, 1955-1957 yıllarında ise başbakanlık görevinde bulunmuş olan Anthony Eden, sahip olduğu dil yetenekleri, bilgi birikimi ve diplomatik tecrübesiyle Britanya'da ön plana çıkan bir siyasi figür olmuştur. Buna rağmen Eden, Britanya toplumunun zihninde halen "başarısız başbakan" olarak anılmaya devam etmektedir. Bunda Eden'in 1956'da Fransa ile Süveyş Kanalı'nı ele geçirmek için gerçekleştirdiği askeri müdahalede yaşanan başarısızlık temel bir yere sahiptir. Eden'in Süveyş politikası, ülkesinin özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında azalan gücünü ortaya çıkararak, Birleşik Krallık'ın küresel aktörlük iddiasından uzaklaştığını göstermesi ve dekolonizasyon sürecini hızlandırması bakımından önemlidir. Eden'in başarısızlıkla anılan başbakanlık dönemini Süveyş Krizi'ne odaklanarak analize tabi tutmayı amaçlayan bu makalede, aynı zamanda siyasette aktif olarak yer aldığı dönemde dış politika konularında baskın bir lider olan Eden'in hayatı, kariyeri, düşünce yapısı, kişilik özellikleri ve sağlık durumu incelenerek, bunların Süveyş Krizi ile Silahşor Operasyonu özelinde karar alma sürecine yaptığı olumsuz etki çok yönlü olarak yorumlanmıştır.

ABSTRACT

Anthony Eden, who served as minister of foreign affairs in the United Kingdom (UK) for three separate periods and as prime minister between 1955 and 1957, became a prominent political figure in Britain with his language skills, knowledge, and diplomatic experience. Despite this, Eden is still remembered as a "failed prime minister" in the minds of British society. The failure of Eden's military intervention with France to capture Suez in 1956 has a fundamental place in this. Eden's Suez policy revealed his country's declining power. Thus, the Suez Crisis is important in terms of showing that the UK is moving away from its claim to be a global actor and accelerating the decolonization process of Britain. This article aims to analyze Eden's unsuccessful prime ministerial period in the context of the Suez Crisis. In this article also the life, career, mindset, personality traits, and health condition of Eden, who was a dominant leader in foreign policy issues, were examined and their negative impact on the Suez Crisis and Operation Musketeer was interpreted in many ways.

DOI: <https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.1416271>

Atıf/Cite as: Erkul, İ. Ç. (2024). Başarısız Başbakan: Anthony Eden'in Süveyş Politikasının Analizi. *Neşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi* 14(1), 253-271.

Giriş

2016 yılında Kevin Theakston ve Mark Gill'in düzenlediği bir anket, Birleşik Krallık'ın İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki başbakanlarının başarı temelinde puanlandırılmasını amaçlamıştır. Birleşik Krallık'ta Britanya tarihi ve siyaseti konusunda uzmanlaşmış akademisyenlerin katılmış olduğu bu anketin sonucuna göre, 1955 ve 1957 yılları arasında başbakanlık yapmış olan Anthony Eden, Birleşik Krallık'ın II. Dünya Savaşı sonrasındaki en kötü başbakanı olarak puanlandırılmıştır (University of Leeds, 2016).

Kariyeri ve sahip olduğu özellikleriyle dış politika alanında ön plana çıkan Eden'in hem bu anket özelinde, hem de Britanya toplumunun zihninde sahip olduğu kötü imaj, doğrudan 1956 Süveyş Krizi ve bu süreçte Eden'in izlediği politikalarla ilişkilidir. Buradan hareketle makale düşünce yapısını, kişilik özelliklerini ve karar alma sürecine etki eden hususları dikkate alarak, Eden'in "başarısız başbakanlık" dönemini Süveyş Krizi özelinde bir analize tabi tutma amacındadır. Buna ek olarak, uluslararası ilişkilerde karşılaşılan krizlerin en önemli özelliklerinden birisinin karar vericinin zamanının sınırlı olmasından hareketle, makale Birleşik Krallık, Fransa ve İsrail'in Mısır'a gerçekleştirdiği askeri müdahalenin planlı bir eylem olduğunu dikkate alarak, Eden'in Süveyş'e askeri müdahale kararını bir kriz ortamında almadığını ve rasyonel tercih modelini işletebileceğini ortaya koymayı da hedeflemiştir.

Eden'in siyasi kariyerine yıkıcı bir etki yapan Süveyş Krizi, makale için bir başka sebeple daha önemli hale gelmektedir. Liderlerin kişilik özellikleri, sorunun yanlış veya eksik algılanması, diplomatların ve danışmanların tutumu, istihbaratın sağladığı bilgi akışı, çıkar grupları, iç ve dış kamuoyunun konuya yaklaşımı, ülkenin yönetim biçimi ve yasama organının belirleyiciliğinin uluslararası ilişkilerde karar alma sürecine etki eden unsurların yalnızca bazıları olduğu (Goldstein, Pevehouse, 2017: 185-208) dikkate alındığında, Süveyş Krizi karar alma sürecinin incelenmesi için çok sayıda farklı etkenin bir arada değerlendirilebileceği bir konu olarak da önemli bir yere sahiptir.

Literatür incelendiğinde, dış politika analizinin genellikle sonuç odaklı olarak yapıldığı ve sürece bu noktada daha az dikkat edildiği ileri sürülebilir (Levy, 2003: 255-256'dan aktaran Efegil, Öztop, Kalaycı, 2020: 12). Bu noktada makalede sebep, süreç ve sonucun bir arada değerlendirilmesi önemsenmiş ve böylece Eden'in Süveyş politikasının dış politika temelinde analizinin çok boyutlu olarak ortaya koyulması amaçlanmıştır. Siyasi tarihin bir konusu olmakla birlikte güncelliğini koruyan Süveyş Krizi'nin Eden özelinde incelenebilmesi için güncel kaynakların yanında, Eden'in dışişleri bakanı ve başbakan olduğu dönemde yayınlanan kaynakların incelenmesi de makalenin yazımında üzerinde durulan hususlardandır. Dönem kaynaklarından faydalanılması, Eden'in kararlarını o günün şart ve koşullarında değerlendirebilmek için gerekli görülmüştür.

Giriş ve sonuç bölümleri dışında üç bölümden oluşan bu makalede, ilk olarak hayatı, eğitimi, tecrübeleri, kişilik özellikleri ve dış politikaya ilişkin düşünce yapısının, Eden'in Süveyş politikasının oluşmasını nasıl etkilediği detaylandırılmıştır. Akabinde Süveyş Krizi'ne giden süreç ve Eden'in Süveyş politikasının şekillenmesi ekonomi, iç/dış siyaset temelinde analiz edilerek, Eden'in Süveyş'e ilişkin dış politika tercihleri sebepleriyle birlikte değerlendirilmiştir. Çalışmanın son bölümünde ise Silahşor Operasyonu'nun planlanması ve başarısızlıkla sonuçlanan askeri müdahale, Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Sovyetler Birliği, kamuoyu baskısı, askeri müdahalenin zamanlaması, ekonomi ve Eden'in sağlık durumu temelinde gerekçelendirilerek açıklanmıştır.

Kariyeri, Düşünce Yapısı ve Kişilik Özellikleri Çerçevesinde Eden'in Mısır ve Nasır'a Bakışı

Dış politika analizinde esas olarak üzerinde durulması gereken sorulardan biri, karar vericinin rasyonel hareket edip etmediği veya ne düzeyde rasyonaliteye dikkat ettiği (Efegil, 2018: 240). Böyle bir analizin yapılabilmesi için liderin düşünce yapısı, hayatı ve kişilik özelliklerinin ilk etapta incelenmesi önem arz etmektedir.

1897'de doğan Eden'in hayatının ve düşünce yapısının şekillenmesinde Birinci Dünya Savaşı önemli bir yere sahiptir. Çünkü Eden, genç bir subay olarak görev yaptığı bu savaşta, iki kardeşini ve yine okul arkadaşlarından birçoğunu kaybetmiştir. Britanya İmparatorluğu'nda kendi neslinden bir milyon kişinin öldüğü bu savaştan sağ kurtulması, O'nun üzerinde çok derin bir iz bırakmış olsa da Eden'i pasifist yapmamıştır (James, 1990: 77). Biraz daha açmak gerekirse, Eden'in de dahil olduğu nesil hem Birinci Dünya Savaşı'ndan dolayı yıpranmış, hem de ekonomik ve mali kaynakların azalmasına paralel olarak imparatorluklarının alt üst olduğuna tanıklık etmek durumunda kalmışlardı. Birinci Dünya Savaşı'nı tecrübe etmiş olan Eden, barışı bozan uluslara karşı silahlanılması gerektiğine inanmaktaydı. Diğer bir ifadeyle Eden, barışçıl yol ve yöntemlerin başarısızlığına

uğraması durumunda savaşma iradesine sahip olmaları gerektiğini düşünmekteydi (Feis, 1965: 79). Eden'in Nasır'ın Süveyş'i millileştirmesini barışı bozan bir hamle olarak değerlendirdiği dikkate alınrsa, neden savaşma yönünde bir irade ortaya koyduğu daha iyi anlaşılacaktır. Şu hususu da unutmamak gerekir ki, içerisinde yaşanılan dönem de Eden'in Süveyş Krizi'ni çözme tercihinde etkili olmuştur. Süveyş Krizi yaşandığında, İkinci Dünya Savaşı'ndan görece kısa bir süre geçmişti ve bu dönemde sorunların savaş aracılığıyla çözülmesi, küresel siyasi kültürün bir parçası olarak değerlendirilmeye devam etmekteydi. Bu bağlamda Vasquez'in savaşın küresel siyasal kültürün bir parçası olduğuna inanılması durumunda, savaştan kaçınmanın değil ondan sağ çıkmanın esas olacağı ve böyle bir ortamda aktörlerin kendilerini savaşa yaklaştıracak adımlar atmalarının da sürpriz olmayacağı (2015: 93) şeklindeki düşüncesi, aktörlerin çıkarlarını korumak amacıyla şiddeti meşru görmeleri ve bunun da diğer devletler arasında kabul göreceği yönündeki realist yaklaşımın (Griffiths, Roach, Solomon, 2011: 4) önünü açmıştır. Bu yaklaşımın Süveyş örneğinde Eden tarafından benimsendiği ileri sürülebilir.

Birinci Dünya Savaşı sırasında Mark Sykes'in Orta Doğu'daki görevlerine katılan Eden, Doğu dillerine ilgi duymaya başlamıştır. Ordunun dağıtılmasından sonra Eden'in 1919 ve 1922 yılları arasında Christ Church, Oxford'da Doğu dilleri üzerine aldığı eğitim ve bunun yanında Doğu'nun mimari, kültürel ve İslami bilgilerine duyduğu ilgi O'nun hem dışişleri bakanı, hem de başbakan olduğu dönemde politik tercihlerine yansımıştır (Braun, 2003: 535-544). Ayrıca belirtmelidir ki Eden, 1936'da Mısır kralı Faruk ile askeri üs konusundaki görüşmelere katılmıştı ve bu yönüyle Mısır sorununa da vakıftı (Kastner ve Nickles, 2018: 71). Ancak bu tecrübe ve bilgi birikimine rağmen Eden, Arap milliyetçiliğinin gücünü hafife almıştır (Adebajo, 2011: 29) ve Wight'a göre Eden'in Arap milliyetçiliğine karşı ilgi duymaması ahlaki bir hatadan çok entelektüel bir hata olarak yorumlanmalıdır (1960: 307).

Karar alma sürecini sıkı kontrol altında tutmaya çalışan ve kendisinin vazgeçilmez olduğu düşüncesi görünür kılma çabasında olan (Toye, 2022: 1518) Eden, kariyerinin en başından beri iç politikadan ziyade dış politikaya ilgi duymuştur. Özellikle Eden'in Oxford'da gördüğü eğitimle elde ettiği bilgiler, O'nu bu noktada ön plana çıkarmıştır (Raskay, 1939: 40). Bu bağlamda bürokratik politika modeli olarak tanımlanan ve temelde birbirleriyle rekabet halinde olan farklı bürokratik birimlerin karar alma sürecine dahil olarak devam eden görüşme ve tartışmalara katılmalarını mümkün kılan bu modelin (Allison, 1971'den aktaran İşyar, 2013: 64) Eden tarafından önemsenmediği ileri sürülebilir. Şu husus dikkate alınmalıdır ki dışişleri bakanı olarak görev yaptığı sürede çok sayıda müzakereye katılmış ve birçok krizi yönetmiş olan Eden, dış ilişkiler konularında ciddi bir tecrübeye sahipti. Ancak 1956 Süveyş Krizi, sahip olunan kişisel deneyimlerin düzenli bir devlet yönetiminin yerini tutmasının mümkün olmayacağını bir kez daha ortaya koymuştur (Zelikow, 2018a: 2).

O dönemde Kraliyet Donanması'nın başında bulunan Lord Mountbatten'a göre Süveyş'in Birleşik Krallık ve Fransa tarafından işgal edilmesi durumunda Orta Doğu istikrarsızlaşacak, Birleşmiş Milletler'in (BM) otoritesi zayıflayacak, Commonwealth üyesi ülkeler arasında fikir ayrılığı ortaya çıkacak ve en nihayetinde Birleşik Krallık'ın küresel pozisyonu sorunlu hale gelecekti. Mountbatten'in Eden'e itirazını, aynı zamanda başbakanın yakın bir dostu olarak yaptığı da dikkate alınmalıdır (Smith, 2013: 105). Baskın bir lider profilinde liderlerin alınacak karara ilişkin önceliklerinin bilinmesi durumunda bu karara muhalefet gösteren kişilerin görüşlerini kamuoyu ile paylaşma yoluna gitmemeleri (Efegil, 2018: 139) bu örnekte de ortaya çıkmaktadır. Böylece Süveyş'e yönelik gerçekleştirilen askeri müdahale öncesinde Eden'in kamuoyu baskısından uzak kalması görece mümkün olmuştur.

Yukarıda ifade edilen saptamaların dışında karar alıcılar kendilerine gelen her yeni bilgiyi objektif bir biçimde yorumlamadıklarının farkında olmalıdırlar. Yani karar alıcılar kendilerine gelen bilgilere yönelik çıkarım yaparken onlara fazlasıyla açık gelen konuların esasında önceden var olan inançlarıyla ilişkili olduğunu anlamalıdırlar (Jervis, 2017: 273). Eden'in kendisine gelen bilgileri önceden var olan bilgi ve inançlarıyla birlikte değerlendirmesinin Mısır'a askeri müdahale kararında etkili olduğu dikkate alındığında bu konunun önemi daha iyi anlaşılacaktır.

Eden'in Nasır'ı kendi bölgesel stratejisini oynayan bir lider olarak görmek yerine, O'nu Sovyetler Birliği'nin Soğuk Savaş'taki bir "kuklası" olarak değerlendirmesi hatalıydı (Steed, 2016: 182-183). Tam da bu noktada şu husus ifade edilmelidir ki karar vericiler, muhatapları hakkında yanlış imajlar elde etmeleri durumunda yanlış algılamalar yapabilirler (Efegil, 2018: 125). Eden'in Mısır ve Nasır hakkında edindiği yanlış algılamada kişisel bilgi birikiminin yanında, istihbaratın sorumluluğuna da değinilmelidir.

Steed'e göre Birleşik Krallık'ın istihbaratı Eden Hükümeti'ne Süveyş Krizi hakkında geniş ve faydalı bir değerlendirme sunmamış (2016: 154) ve hatta Süveyş'e bir askeri müdahalede bulunması için Eden'i manipüle etmeye çalışmıştır. MI6 bu çabasıyla Nasır'ın Sovyetler Birliği'ne olan yakınlığıyla ilgili yanlış bir bilgilendirme yaparak, Eden'in gözünde Nasır'ın farklı bir yere oturmasına neden olmuştur. (Pearson, 2003: 13).

Kariyerinin ilk döneminde sıklıkla “İngiliz siyasetinin harika bebeği” ve “mükemmel genç” olarak anılan (Raskay, 1939: 7) Eden'in, 1926'da o dönemin dışişleri bakanı olarak görev yapan Austen Chamberlain'in parlamentodaki özel sekreteri olarak görevlendirilmesinden sonra dış ilişkilere duyduğu ilgi artmıştır. Yürüttüğü göreviyle tecrübe kazanan Eden, 1935'te Stanley Baldwin'in başbakanlığında dışişleri bakanı olarak görevlendirilmiştir. Baldwin'in Eden'e sağladığı özerklik, Baldwin sonrasında başbakan olan Neville Chamberlain döneminin hemen başında da görece devam etmiştir. Başbakan Chamberlain'in dış ilişkilerde daha aktif bir tutum sergilemeye başlaması ve özellikle İtalya üzerinde yaşanan anlaşmazlık ise görüş ayrılıklarını belirginleştirmiştir (Rose, 1982: 912-914). Chamberlain'in Eden'in artan popülaritesinden memnun olmadığı yönünde bir görüntü verdiği, bu memnuniyetsizliğin özellikle İtalya ile ilgili konularda yaşandığı ve Chamberlain'in devam eden süreç içerisinde dış politikada daha baskın bir güç haline geldiği (Mills, 1993: 21-22) dikkate alınmalıdır.

Anlaşmazlığın merkezinde İtalya olmakla birlikte, Almanya ile olan ilişkiler de¹ Chamberlain ve Eden arasında büyük bir sorun potansiyeli oluşturmuştur. Hatta Hitler 20 Şubat 1938'de yaptığı konuşmasında Eden'i ismen hedef almıştır (Herr Hitler's Speech of February 20, 1938: 25). Hitler'in 20 Şubat 1938'de 14:30'da yaptığı bu konuşmasının ardından, Eden'in aynı gün 19:30'da istifa ettiği dikkate alındığında, konuşmanın Chamberlain üzerinde gerçek bir etki bıraktığı yorumlarının yapılmasına sebebiyet vermiştir (Johnson, 1938: 362). Eden istifa etmeden önce Başbakan Chamberlain'in otoritesine itiraz etmese de Dışişleri Bakanlığı'nın dış politikada karar alma noktasında sahip olduğu inisiyatif başbakanlığa devretmemek konusunda kararlı bir duruş sergilemiştir. Konuya Chamberlain açısından bakıldığında, bir başbakanın dışişleri bakanını istifa yoluyla kaybetmesi küçük bir sorun değildi (Adams, 1993: 77). Eden'in İtalya ve yatıştırma politikasının yanlışlığı konularında haklı çıkması ise bu sorunun Chamberlain için büyümesine neden olmuştur.

Eden'in politik yükselişinde 1940'ta Churchill'in hükümetinde Savaş Bakanı olarak görev yapması ve ortaya koyduğu başarılı performansın yeri büyüktür (Feis, 1965: 81). Bu başarısı, dışişleri bakanı koltuğuna yeniden oturmasının² da önünü açmıştır. Eden hem dışişleri bakanı olarak görev yaptığı farklı dönemlerde, hem de başbakanlığında ülkesinin gücünde meydana gelen azalmayı görmekle birlikte, küresel bir aktör olarak kalabileceğine inancını sürdürmekteydi. Şöyle ki, James Thomson'un 1740'ta yazdığı “Hükmet Britanya” (Rule Britannia) şiirindeki “*Hükmet, Britanya! Dalgalara Hükmet! Britanyalılar hiçbir zaman esir olmayacaklar*” (Young, 2013: 71) nakaratındaki Britanya'nın artık “dalgalara” hükmedemeyeceğini anlamış olan Eden, ülkesinin büyük güç statüsüne sahip olmadığının farkında olmakla birlikte, küresel aktör statüsünü korumaya çabalamaktaydı.

Eden'in İkinci Dünya Savaşı sonrasında artık dünyada büyük güç statüsüne sahip olan yalnızca iki aktör bulunduğunu ve Birleşik Krallık'ın bunlardan birinin müttefiki olduğunu kabul etmiş olması (Wight, 1960: 306) yukarıdaki saptamayı güçlendirmektedir. Yeniden ifade etmek gerekirse, Eden Birleşik Krallık'ın gücünde meydana gelen azalmanın beraberinde getirdiği fiili durumu kabullenmekle birlikte ülkesinin küresel rolünün sürdüğünü dünyaya gösterme çabasındaydı. Eden'in Süveyş'te savaşa yönünde ortaya koyduğu irade de bu çabanın bir parçası olarak değerlendirilmelidir.

Eden 1951'de yaptığı bir konuşmada, Britanya'nın tarihsel süreç içerisinde uzun bir süre küresel liderliğin yükünü taşıdığı altını çizmiştir. Hem bir Avrupa, hem de dünya gücü olarak Britanya'nın tek başına kendi topraklarının ve dostlarının topraklarını güvende tutarak “Britanya barışını” mümkün kıldığını belirten Eden Britanyalı kuvvetlerin dünyanın dört bir yanında bulunduğunu vurgulamış ve küresel rollerini küçümseyenlere bir hatırlatma yapma yoluna gitmiştir (Eden, 1951: 677). Devam eden süreç içerisinde Eden'in izlediği politikalar

¹ Lennox'a göre Eden, dışişleri bakanı olmadan önce Almanya'ya karşı özel bir nefret beslememekle birlikte, Almanya'nın kaçınılmaz olarak eski gücüne büyük ölçüde kavuşacağı günün yaklaştığını öngörmüştür. Bu bağlamda Eden, Alman ulusunun yeniden ayağa kalkacağını ve Milletler Cemiyeti'ne karşı bir duruş sergileyeceğini tahmin etmekteydi (1938: 694).

² Eden üç ayrı dönemde Birleşik Krallık Dışişleri Bakanlığı görevinde bulunmuştur, bunlar sırasıyla: 1935-1938, 1940-1945 ve 1951-1955.

göstermiştir ki Eden, Birleşik Krallık'ı ABD'nin uydusu olarak görmediği gibi³ Avrupa Ekonomik Topluluğu'na da mesafeli bir tutum takınmıştır. Eden bu politikasıyla Birleşik Krallık'ın dünyada bağımsız bir politika izlemesini istemekteydi (James, 1986: 12).

Eden dışişleri bakanı olduğu dönemde sınırlı askeri ve ekonomik olanaklarına rağmen, ülkesinin geçmişte sahip olduğu küresel rolünü sürdürmeye çabalamıştır. Kore ve Hindçini Savaşları'nın merkezi bir yer tuttuğu 1954 Cenevre Konferansı (Ruane, 1994: 155), Eden tarafından önemsenmiş ve Birleşik Krallık'ın küresel sorunlarda halen önemli bir oyuncu olduğunun ispatlanabileceği bir araç olarak değerlendirilmiştir. Kısaca Eden Birleşik Krallık'ın gücünde meydana gelen azalmayı fark etmiş⁴ ve ülkesinin küresel aktör olma pozisyonunu korumaya çalışmıştır. Eden'in bu çabası Süveyş Krizi'nin de sebepleri arasındadır.

1955 seçimlerini kazanarak başbakanlık koltuğuna oturan Eden'in iç politika konusunda gerçek bir deneyimi yoktu ve asıl ilgi alanı dış politika olmaya devam etmekteydi (Peden, 1998: 317). Bu da dışişleri bakanı olan Selwyn Lloyd'un karar alma sürecinde görece etkisiz kalmasıyla sonuçlanmıştır. Bunun pratikteki anlamı, dış politikada karar alma inisiyatifinin büyük oranda Eden'in şahsında toplanmasıydı.

Eden'in Nasır karşıtı düşüncesini anlamak için o dönemin iç siyasetinin de analiz edilmesi gereklidir. Nasır iktidara geldiğinde, Eden Churchill'in dışişleri bakanı olarak Nasır ile uzlaşa temelinde bir ilişki geliştirme çabasıydı. Bunun en önemli göstergesi, 1956 Haziran ayına kadar Birleşik Krallık askerlerinin Süveyş'ten çekilmesine yönelik bir anlaşmanın 1954'te yapılmasıdır. Eden bu anlaşmayı müzakere ettiği için kamuoyunda Nasır'ı destekleyen bir görüntü vermiş ve kendi partisi içinde de ağır eleştirilerle karşılaşmıştır. Nihai olarak kamuoyunda yer alan eleştiriler de Eden'i baskı altına almıştır (Kastner ve Nickles, 2018: 71). Böyle bir ortamda Süveyş'in millileştirilmesi konusunda pasif bir tutum takınması durumunda karşı karşıya kalacağı muhtemel eleştirileri dikkate alan Eden, Nasır'a karşı sert bir görüntü vermesi gerektiğinin farkındaydı. Sanders'in altını çizdiği üzere, Eden'in Süveyş olayındaki temel başarısızlığı, Nasır'ın eylemlerine yanlış tarihsel modeli uygulamasına ilişkindi. Eden Nasır'a karşı gerekirse güç kullanılması gerektiğini Hitler'den alınan derslerle açıklamaya çalışıyordu. Ancak Hitler'in 1936'dan sonra izlediği yayılcılık ile Nasır'ın Mısır'daki milliyetçi özelemleri arasındaki karşılaştırma sağlam temellere dayanmıyordu. Çünkü Hitler diğer ülkelerin topraklarını işgal etme amacındayken, Nasır, yabancıların kontrolü altında olan ve Mısır'a ait olan Süveyş'in tam egemenliğini kazanmaya çalışıyordu. Diğer taraftan, Hitler yayılcı eylemlerinde uluslararası yasal taahhütleri kasten ve açıkça ihlal ederken,⁵ Nasır Süveyş Kanalı'nı millileştirerek uluslararası hukuk kapsamında olan bir hakkını kullanmaktaydı (1989: 94). Diğer taraftan Eden'in Nasır karşıtı düşünceleri, Süveyş'in millileştirilmesinden önce de mevcuttu. 1955'te başbakan olduktan sonra Eden'in MI6 ile Nasır'a suikast düzenlenmesi senaryolarını çalışmış olması bu noktada önemlidir. Eden'in böyle bir yaklaşım benimsemesinde, Hitler'e benzettiği Nasır'ın bir an önce ortadan kaldırılması gerektiğine inanması etkili olmuştur. Bunun yanında Eden, Nasır üzerine bir çeşit yatıştırma politikasının uygulanmasının sonuçsuz kalacağına da inanmaktaydı. (Kelly, 2018: 157-158). Nihai olarak ise şu yorum yapılabilir ki Eden'in Nasır'a duyduğu öfkenin önemli gerekçelerinden birisi kişiseldi ve Nasır'ın Süveyş Kanalı'nı millileştirilmesinin Eden'in siyasi itibarına verdiği zararla ilgiliydi (McNamara, 2005: 279).

---

³ Britanya'nın Süveyş Kanalı'nda sahip olduğu askeri birliklerinin yanında, Aden ve Kıbrıs'ta üsleri bulunmaktaydı. Ayrıca Irak'taki hava filoları, Basra Körfezi'ndeki şeyhlikler üzerindeki kontrolü ve İran'da gerçekleştirdiği büyük petrol yatırımlarıyla Britanya, İkinci Dünya Savaşı'nın hemen sonrasında Orta Doğu'daki etkili bir aktör olarak üstün pozisyonunu sürdürmekteydi. 1950'lerin ortasında ise Britanya'nın Orta Doğu'daki pozisyonu sorunlu bir hal almaya başlamıştır. (Adamthwaite, 1988: 450-451).

⁴ Eden'in özel sekreteri Evelyn Shuckburgh'un 7 Ocak 1953'te günlüğüne yazdıklarından bir alıntı yapılırsa, Birleşik Krallık'ın gücünde meydana gelen azalmanın yarattığı olumsuzluk ve Eden'in çabası daha iyi anlaşılacaktır. "*Bugünü Britanya'nın her yerdeki beklentileri konusunda son derece karamsar bir şekilde bitirdim. Kenya'da: Mau Mau. Mısır ve İran'da: Amerikalılar bizi desteklemeyi reddediyor. İzlanda bile derin deniz balıkçılığı endüstrimizde yok etme sürecinde. Bizden istenen teslimiyetlerin sona ermesi için hiçbir neden göremiyorum. Uluslararası hukuk ve uluslararası kamuoyunun tavrı, bizi büyük bir ulus yapan şeylere, yani kendi topraklarımız dışındaki faaliyetlerimize karşı çıkıyor. Açlıktan öleceğimiz adamaça yavaş yavaş geri döneceğiz.*" (Shuckburgh, 1986: 71'den aktaran Petersen, 1997: 853)

⁵ Eden 1943'te yaptığı bir konuşmasında, uygar dünyanın bir daha asla anlaşmaların tek taraflı ihlaline tolerans göstermemesi gerektiğini vurgulamış ve buna izin verilmesinin güvenli uluslararası yaşamın tüm temellerini yok edeceğini belirtmiştir (Eden, 1943: 393). Eden'in Nasır'ın eylemini bu bağlamda değerlendirdiği ileri sürülebilir.

Eden kişisel sebeplerin dışında, ulusal çıkar⁶ temelinde de Mısır'a bir askeri operasyonu savunmaktaydı. Eden'e göre Nasır'ın kanalı millileştirmesi, ülkesinin yalnızca ekonomik çıkarlarına yönelik bir tehdit oluşturmuyordu, O'na göre bu eylem sembolikti çünkü Süveyş Kanalı Britanya'nın dünya çapındaki emperyal erişimini simgelemektedir. Bu yönüyle Eden, Nasır'ın eylemini aynı zamanda Britanya'nın gücünün ve otoritesinin provokatif bir reddi olarak da yorumlamıştır (Boyle, 2005: 149).

Süveyş Krizi'ne Giden Süreç ve Eden'in Süveyş Politikasının Şekillenışı

17. yüzyılla birlikte Hindistan'da etkili olmaya başlayan Britanya, Hindistan özelinde Güney Asya ile sürdürdüğü ticaret için Ümit Burnu'nun yanında Mısır'ı da önemli bir güzergâh olarak görmüştür. Devam eden süreçte bu önemli güzergâh üzerinde Britanya ve Fransa arasında gerçek bir güç mücadelesi verilmiştir. Mısır'ı Britanya'nın ticaretine kapatmak isteyen Napolyon 1798'de Mısır'ı işgal etmiş, buna karşılık Britanya, Osmanlı İmparatorluğu ile iş birliğine giderek, Mısır'da Fransa işgalini sonlandırmıştır. Bu bakımdan Süveyş Kanalı açılmadan önce de Britanya, Mısır'a fazlasıyla kıymet vermiştir (Akbulut, 2016: 205-206).

Fransız Süveyş Kanal Şirketi'nin 1869'da tamamladığı ve işlettiği Süveyş Kanalı, Britanya için Hindistan'a ulaşımın en önemli güzergâhı haline gelmişti. Süveyş'e verilen bu önem Britanya'nın Mısır'a ait kanalları satın almasıyla⁷ farklı bir evreye girmiş ve Britanya'yı Süveyş'te söz sahibi yapmıştır. Britanya, Mısır'ı 1882'de işgal etmiş ve Süveyş'te "serbest geçiş" prensibini bir anlaşmayla güvence altına almış olsa da İtalya'nın 1936'da Habeşistan'ı işgal etmesi, Britanya'nın Süveyş'in güvenliği üzerine endişelerini arttırmıştır. İşte bu noktada Britanya, 1936'da Mısır'a bağımsızlığını vermekle birlikte kanal bölgesinde asker bulundurma hakkını elde ederek, Mısır ile bir ittifak ilişkisi geliştirmiştir (Armaoğlu, 2017: 443-444).

1952'de Hür Subaylar Darbesi⁸ ile General Muhammed Necib'in Kral Faruk'u tahttan indirmesi, Britanya için sorunun başlangıcında önemlidir. Nasır'ın 1954'te önce başbakan, 1956'da ise Necib'in yerini alarak cumhurbaşkanı olması ise Süveyş'te yaşanan anlaşmazlığı görünür kılmıştır. Esasında genel seçimleri kazanan ve Nisan 1955'te başbakanlık görevini Churchill'den devralan Eden'in ilk etapta Nasır'ı Sovyetler Birliği'ne daha fazla itmek istemeyen, görece temkinli kabul edilebilecek bir politika izlemeye çalıştığı ileri sürülebilir (Benson, 2006: 46). Bu Eden'in dışişleri bakanı olduğu dönemde izlediği politikanın bir devamı olarak da görülebilir.

Britanya'nın Mısır siyaseti üzerindeki hakimiyetini kırmayı amaçlayan Nasır için ise dönüm noktası, dönemin dışişleri bakanı Eden ile 1936 anlaşmasını tekrar müzakereye açarak yeni bir anlaşma elde etmesiydi. 1954'te yapılan bu anlaşmaya göre Britanya, Süveyş Kanalı Bölgesi'nde yer alan ve 80 bin askerden oluşan askeri üssünü tahliye etmeyi kabul etmiştir. Eden, yapılan anlaşmayı esneklik ve zamana uyum sağlamak olarak değerlendiren Nasır askeri üssün tahliyesinin tamamlandığı Haziran 1956'yı kurtuluş günü olarak görmüştür (Zelikow, 2018b: 22). Askerlerin Süveyş'ten tahliye edilecek olmasına rağmen bu anlaşmaya göre Birleşik Krallık yedi yıl boyunca Kanal Bölgesi'ndeki askeri üssünün önemli kısımlarını koruyacak ve bölgeye herhangi bir saldırı olması durumunda bunları savaş durumuna getirme hakkını elinde tutacaktı (Eden, 1954: 835). Anlaşmada belirlenen askeri üsler 18 Ekim 1961'e kadar Birleşik Krallık Hükümeti ile sözleşme yapan bir veya daha fazla Birleşik Krallık veya Mısır firmasında çalışan sivil teknisyenler tarafından savaşa hazır durumda tutulacak ve Birleşik Krallık, bir saldırı yapılması durumunda askeri kuvvetleriyle üsse yeniden girme hakkına sahip olacaktı (Selak, 1955: 487). Haliyle Süveyş'in millileştirilmesi bu anlaşmayı da anlamsız kılmaktaydı. Şu da belirtilmelidir ki, Nasır'ın bölgede bir aktör olarak yükselmesinde, Birleşik Krallık'ın 1955'te kurulmasına öncülük ettiği Bağdat Paketi önemli bir yere sahip olmuştur. Bağdat Paketi'nin kurulması sonrasında Nasır, bu girişime tepki gösteren ülkeler nezdinde Orta Doğu'da Batı emperyalizmine karşı duran tek lider olarak ön plana çıkmıştır (Sander, 2004:

⁶ Wolfers'in belirttiği üzere "Ulusal çıkar, siyaset yönetiminin bireyler, ulus-altı gruplar veya bir bütün olarak insanlıktan ziyade, ulusa atfedilen taleplerin kollanması maksadıyla tasarlandığına işaret eder. Bu, diğer çıkarların ulusun çıkarlarının yanında ikinci planda olma politikasına vurgu yapar" (2017: 43).

⁷ Mısır'ın modernleşme yönündeki çabalarının sebep olduğu ağır borç yükü, Mısır'ın Süveyş Kanalı'ndaki hisselerini satmasına sebep olmuştur. Britanya bu dönemde 4 milyon sterlin karşılığında Mısır'ın hisselerini satın almış ve Süveyş'teki etkinliğini arttırmıştır (Özkurt, 2021: 381).

⁸ Hür Subaylar Darbesi'nin önemli sebeplerinden biri, ülkedeki Britanya kontrolünün sona erdirilmesiydi (Erkul, 2017: 38).

301). Böyle bir ortamda Nasır'ın Çekoslovakya ile bir silah satın alma anlaşması imzalaması⁹ gerginliği arttırmıştır. Sorunu farklı bir noktaya getiren gelişme ise Nasır'ın Nil üzerinde inşa etmek istediği Asvan Barajı'nın finansmanı konusuydu. Soğuk Savaş gerçekliği içerisinde barajın finanse edilmesi konusunda bloklar arasında yaşanan rekabet, Batı adına ABD Senatosu'nun finansmanı kendi onayına bağlaması kararıyla tamamen sonlanmıştır. Nasır bu gelişmeye sert bir tepki göstererek kanal şirketini millileştirme kararı almış¹⁰ ve genel anlamda Batılı aktörlerin Süveyş'te serbest geçiş prensibinin işleyip işlemeyeceği üzerindeki korkuları da artmıştır (Armaoğlu, 2017: 448-450).

Nasır'ın hamlesi sonrasında, Kanal'a alternatif olarak kullanılabilir olan Cape güzergâhı ön plana çıkmıştır. Ancak Eden 12 Eylül 1956'da Avam Kamarası'nda yaptığı konuşmasında Birleşik Krallık'ın petrol tüketimlerinin 1949'dan bu yana iki katına çıktığını vurgulayarak, alternatif güzergâhların hiçbirisinin hemen uygulanamayacağını belirtmiştir. Ayrıca Cape çevresindeki alternatif rotanın daha uzun deniz taşımacılığı gerektirecek olması sebebiyle, navlun ücretlerini artıracak ve ihtiyaç duyulan daha büyük tankerlerin yeterli sayıya ulaşmasının birkaç yıl alacağını hatırlatmıştır. Nihai olarak ise Eden, artan üretim maliyetleri, enflasyon ve işsizliğin Batı Avrupa üzerinde gerçek bir yıkım oluşturacağı öngörüsünde bulunmuştur (Eden, 1956, 12 September: 743). Eden bu dönemde ekonomiyi fazlasıyla dikkate almak durumunda kalmıştır. Zaten 1955 yılı Eden için ekonomik anlamda büyük zorluklarla geçmiştir. Zayıflayan ekonomiyle birlikte enflasyon yükselmiş ve sterlinin dolar karşısındaki değeri zorlukla dengede tutulmaya çalışılmıştır. Böyle bir ortamda Eden Nasır'ın petrol üreten Arap devletlerini ülkesine karşı birleştirme ihtimaliyle ve sterlinin rezerv para olma gücünü kaybetmesi tehlikesiyle karşılaşmıştır. Ekonomideki sorunlara paralel olarak Eden'e destek verenlerin sayısı düşmeye başlamış ve 1955 sonbaharına gelindiğinde, Eden siyasi açıdan kırılğan ve savunmasız bir görüntü vermeye başlamıştır (Kastner ve Nickles, 2018: 73).

Süveyş Krizi sonrasında Muhafazakâr Parti bölünmüş bir görüntü verse de parti içinde yaşanan krizin görünür kılınmaması için çaba harcandığı dikkate alınmalıdır. Partinin ortaya koyduğu bu çabaya rağmen ülkenin genel bir seçime gideceği ve bunun uzun süre ertelenmesinin mümkün olmadığı yönünde bir kanaatin oluşması (Canberra Times, 1956a: 1), Süveyş'in Birleşik Krallık üzerinde yarattığı siyasi istikrarsızlığı belirtmek için önemlidir. Başbakan olarak konumunun zayıflığının ve otoritesinin sorgulandığını farkında olan Eden, kabine değişikliğine giderek, Dışişleri Bakanı Harold Macmillan'ın yerine Selwyn Lloyd'u atamıştır. Eden bu hamlesiyle otoritesine yönelik eleştirileri gidermeye yönelik bir girişimde bulunmuştur (Ashton, 2022: 25). Lloyd'un dışişleri bakanı olması, dış politikanın karar alma sürecinde Eden'i daha da güçlü kılmıştır.

Süveyş Krizi sonrasında kamuoyunun Eden'e olan desteğini kaybetmesinin önemli sebeplerinden biri de ülkede artan petrol fiyatlarıydı (Valentine, 1956: 4). O dönemde Batı Avrupa'nın petrol ihtiyacının üçte ikisi Süveyş'ten sağlanmaktaydı. Bunun yanında yıllık olarak kanaldan geçen 15 bin geminin üçte biri Birleşik Krallık bayrağı taşımaktaydı. Nihai olarak ise Birleşik Krallık'ın petrol stokları yalnızca altı hafta idare edebilecek düzeydeydi (James, 1986: 10). Ayrıca Eden'in Nasır'dan duyduğu korku, Birleşik Krallık'ın Irak'tan almakta olduğu ve ülkesinin ekonomisi için hayati öneme sahip olan ucuz petrolün kaybedilebileceğine yönelik çekinceden de kaynaklanmaktaydı. Çünkü Nasır ile kurulacak bir Arap birliği, Birleşik Krallık'ın pan-Arap milliyetçiliğine karşı desteklemekte olduğu Irak'ın Haşimi Hanedanı'nı tehdit etmekteydi. Yani Eden, ucuz petrolün güvenliğini Haşimi Hanedanı'nın varlığına bağlamıştı (Varble, 2003: 4).

Eden, kanalın millileştirilmesine sert bir cevap vermekte kararlı olmakla birlikte, acil bir askeri müdahaleyi yapabilecek güçten yoksun olduğunun farkındaydı. Dönemin muhalefet lideri Hugh Gaitskell, Nasır'a verilecek cevapta ABD ile koordinasyon içerisinde olunmasını gerekli görüyordu. Eden ise nihai olarak bir askeri müdahale gerçekleştirilmeye kararlıydı. Bu noktada O'nu düşündüren, bu müdahaleyi hangi aktörlerle yapması gerektiği (Benson, 2006: 46). Eden aynı zamanda hızlı bir askeri müdahalede bulunması durumunda gelen eleştirilerin çok daha azalacağını düşünmüştür. Eden'e göre hem BM nezdindeki çabalar, hem de Mısır ile yürütülen diplomasi, kendilerinin aleyhine bir süreci beraberinde getirmekteydi (Eden, 1966: 231-232). Peki,

⁹ Nasır'ın Doğu Bloğu ile yaptığı silah anlaşması, Batılı ülkelerin Orta Doğu'nun silah tedarikindeki tekeline kırması açısından da önemlidir. Ayrıca bu anlaşmanın 1956'da Süveyş'e düzenlenen müdahalenin sebeplerinden birisi olduğunu ileri sürmek mümkündür (Pirinççi, 2010: 390).

¹⁰ Kissinger'ın belirttiği üzere, karizmatik liderler sahip oldukları pozisyonlarını korumak adına devrimlere ihtiyaç duyarlar (2017: 130).

Eden neden Nasır Süveyş Kanalı'nı millileştirir millileştirmeyen bir askeri operasyon düzenlemek istemedi? Bu soruya verilebilecek en açık yanıt, Birleşik Krallık'ın askeri yetersizlikleriyle ilgilidir. Eden, yapılacak bir askeri hareketin hemen mümkün olmadığı gerçeğini göz önünde bulundurarak, öncelikle diplomasiyi denemeyi daha uygun bir seçenek olarak değerlendirmiştir (Charlwood, 2020: 225).

Esasında, Eden'in başbakan olmasından kısa bir süre sonra Birleşik Krallık'ın Orta Doğu'da ABD'den bağımsız bir çizgiyi savunacağı açıklık kazanmıştı. Eden'e göre Birleşik Krallık'ın Orta Doğu petrolüne bağımlılığı ABD'den fazla olduğu için, ülkesinin Orta Doğu'daki çıkarları ABD'nin çıkarlarından daha fazlaydı. Bu nedenle Eden, ABD'nin tam onayı ve desteği olmadan hareket etme konusunda yaşadıkları isteksizliğin, Birleşik Krallık'ı aşırı derecede kısıtladığına inanmaktaydı. Eden buna izin verilmemesini ve Birleşik Krallık'ın kendi politikalarını bölgede sahip olduğu çıkarlar ışığında şekillendirmesi gerektiğini düşünüyordu (Eden to cabinet, 1955'ten aktaran Petersen, 1997: 857-858). Belirtildiği üzere, Süveyş Birleşik Krallık için önemliydi ancak kanalın yeni statüsü ABD'yi aynı ölçüde ilgilendirmiyordu. Esasen bu aktörlerin öncelikleriyle ilgili bir durumdu ve anlaşılabilir. Panama Kanalı'nın kapatılması durumunda Birleşik Krallık'ın bundan ABD ile aynı ölçüde etkilenmeyecek olduğu (James, 1990: 81) dikkate alınır, bu durum daha iyi kavranacaktır.

Eden'in dışişleri bakanı olduğu dönemde Birleşik Krallık ve ABD, 1953'te Pehlevi ailesini İran'da yeniden iktidara getirmek için birlikte hareket etmişlerdir. İki aktörün İran'da gerçekleştirdikleri eylemler tıpkı Süveyş'te yaşananlar gibi eski sömürgeci müdahalecilğe bir geri dönüşü sembolize etmiştir. Ancak İran'da iktidarın geleceğini belirleyen bu müdahale Süveyş'ten farklı olarak ABD'nin rızasıyla gerçekleştirilmiştir (Adebajo, 2011: 33). Farklı bir bakış açısıyla Birleşik Krallık ve ABD'nin, küresel ölçekte ortak bir düzen inşa etme yönünde ortaya koydukları iradenin temel dayanaklarından biri, Birleşik Krallık ve ABD için iyi olanın dünya için de iyi olduğu varsayımı üzerine inşa edilmişti. İkinci Dünya Savaşı sonrasında farklı konularda ortaya çıkan anlaşmazlıklar ise bu varsayımın sorunlu olduğunu göstermiştir (Watt, 1963: 30-31). Genel olarak bakıldığında, Eden'in ABD'nin tavrını umursamadığını ileri sürmek doğru olmayacaktır. Eden'in ABD'ye karşı kayıtsızlık olarak değerlendirilebilecek olan tutumu, ABD'nin çekinceleri karşısında karar alma sürecinde tereddütleri de beraberinde getirmiştir (Schaub, 1986: 42) ki bu da Mısır'a düzenlenecek askeri operasyonun gecikmesinin temel sebeplerinden biridir.

2 Ağustos 1956'da Avam Kamarası'nda yapılan oturum dikkate alındığında, Eden'in Mısır'a karşı düzenlenecek bir askeri harekatta halkın büyük çoğunluğunun kendisini destekleyeceği yönünde yanlış bir yargıya vardığı ileri sürülebilir (Singh, 1956'dan aktaran Mahmood, 1962: 204). Süveyş özelinde yapılan bu oturumun Hansard kayıtları incelendiğinde, dönemin muhalefet lideri Gaitskell'in Eden'i sert bir biçimde eleştirmediği ve O'nu belirli noktalarda haklı bulduğu dikkate alındığında, yukarıdaki çıkarımın isabetli olduğu görülecektir. Gaitskell Avam Kamarası'nda yaptığı konuşmasında Eden'in Süveyş özelinde ABD ve Fransa ile gerçekleştirilen görüşmelerden kendilerini bilgilendirmemesinin görece anlaşılabilir olduğunu, Eden'in Orta Doğu politikasını eleştirdiğini ancak bu eleştirileri mevcut durumda daha da ileriye götürmeyerek uygun bir zamanda bunların üzerine konuşulması gerektiğini belirtmiştir. Bunun yanında Nasır'ın millileştirme eylemine neden karşı çıkılması gerektiğini detaylıca açıklayan Gaitskell, Birleşik Krallık'ın prestijinin düşmesinin müttefik ülkeler dikkate alındığında istenen bir sonuç olmayacağını da vurgulamıştır. Tüm bunlara rağmen Gaitskell'in Mısır'a bir müdahale gerçekleştirilmesi durumunda, Birleşik Krallık'ın saldırgan olarak suçlanabileceği senaryolara sıcak bakmadığı da belirtilmelidir. Özetle Birleşik Krallık'ta muhalefet Nasır'a karşı sert bir biçimde durulması gerektiğini düşünmekle birlikte, şiddetin veya şiddet tehdidi için tatmin edici bir gerekçenin olmadığını altını çizmiştir. Muhalefet konuyu diplomasi ve uluslararası hukuk temelinde çözümlenmesi gerektiğine inanmakla beraber, Eden'in müdahaleci tutumuna açık bir karşı duruş da ortaya koymamıştır (UK Parliament, 1956, August 2). Muhalefetin barışçıl bir çözüm seçeneğini dışarıda bırakmak istememesi, ABD'nin tavrıyla görece uyum göstermiştir.

Konuya ABD açısından bakıldığında, Eisenhower Mısır'a sert bir şekilde baskı yapılması halinde, Nasır'ın Sovyetler Birliği ile yakın iş birliği içinde çalışabileceğinden endişe etmekteydi.¹¹ Bu nedenle Eisenhower, Nasır'la

¹¹ Sovyetler Birliği'nin Mısır politikası dikkate alındığında, ABD'nin çekincelerinde haklı olduğu ileri sürülebilir. Nasır'ın Süveyş Kanalı'nı millileştirmesi sonrasında, Sovyetler Birliği Batılı aktörlerin ancak iki şartla buna karşı çıkabileceklerinin altını çizmiştir. Bunlardan ilki Mısır'ın Kanal Şirketi'nin hissedarlarına tazminat ödemeyi reddetmesiydi. İkincisi ise Mısır'ın 1888 İstanbul Antlaşması'nı ihlal ederek, Kanal'ı serbest ticarete kapatmasıydı. Devam eden süreçte ise Sovyetler Birliği

yaşanan anlaşmazlıkta barışçıl bir çözüm bulmayı tamamen reddetmek istememiştir (Kelly, 2018: 158). Eden, 26 Ağustos 1956'da Eisenhower'a gönderdiği mektupta, Fransa ile Nasır'a karşı askeri hazırlıklara devam etmek zorunda olduklarını belirtmiştir (Eden, 1956, August 27). Eisenhower ise 8 Eylül 1956'da Eden'e verdiği kapsamlı cevapta, bu sorunun açık olan tüm barışçıl yollar tüketilmeden ve güç kullanarak çözülmeye kalkışılmasının BM'ye zarar vereceğine, dünyanın anlaşmazlığı çözmek için başka yolların mevcut olduğuna inanmaya devam ettiği bir dönemde askeri harekate başvurmanın sorunlu olacağına, Arap dünyasının böyle bir askeri güç kullanımına vereceği tepkinin olumsuzluğunun dikkate alınması gerektiğine ve Nasır'ın Süveyş'i serbest ticarete kapatması durumunda müdahale için küresel bir destek bulunabileceğine değinmiştir (Eisenhower, 1956). Kısaca Eisenhower Mısır'a askeri müdahalede bulunulmaması için olabildiğince açık bir duruş sergilemiştir. Ayrıca ABD'nin hem Sovyetler Birliği'nin Macaristan'a yönelik müdahalesini eleştirip, hem de Britanya'nın Mısır'a askeri harekâtını desteklemesinin Üçüncü Dünya nezdinde ABD açısından izahının zor olacağı konusu da (Grovoqui, 2016: 281) Eden'in gözden kaçırdığı bir diğer husus olarak not edilmelidir.

Eden'in Süveyş'in millileştirmesi ve Nasır'ın neden olduğu sorunları aynı anda çözmeye çalışması, ABD ile çıkar çatışması yaşanmasını kaçınılmaz hale getirdiği için bir diğer hata olarak görülebilir. Çünkü Birleşik Krallık'tan farklı olarak ABD Mısır'daki milliyetçi düşüncüyü düşman bir güçten ziyade, uzlaşılması gereken bir hareket olarak görmekteydi (Millard, 1957: 2'den aktaran Beck, 2006: 225).

Levy'nin aktardığı üzere Birleşik Krallık, Fransa ve İsrail'in Mısır ve Süveyş'e müdahalelerine ABD'nin diplomatik ve ekonomik yönden muhalefet edeceğini öngörmeleri durumunda böyle bir müdahalede bulunmayacaklardı (Levy, 2017: 307). Bu saptamanın isabetli olduğu kabul edilirse Eden, Süveyş'in kontrolünü ele geçirerek bu sorunu bir oldubitti (fait accompli) ile sonuçlandırması durumunda, ABD'nin bunu Birleşik Krallık'ın hayati çıkarı olarak değerlendireceğini ve kendisini bu noktada destekleyeceğini düşünmüştür (Aldrich, 1967: 552). Esasında kişisel tecrübeye dayalı bir rasyonalitenin karar verme sürecinde lideri kendi siyasi geleceğini riskli hale getirecek seçeneklerden uzaklaştırması beklense de (Özkeçeci-Taner, 2001/2002'den aktaran Efeğil, 2018: 88) Eden'in dönemin Fransa Başbakanı Mollet gibi siyasi varlığını güvence altına alabilmesi için cesur eylemlere ihtiyacı bulunmaktaydı. Burada sorun şuydu: Birleşik Krallık ve Fransa büyük güçlerin içgüdülerine sahip olmakla birlikte büyük güçlerin yeteneklerine artık sahip değillerdi (Schaub, 1986: 38).

“Başarısız Başbakan” Eden ve Silahşor Operasyonu

Eden, "Nil'deki Hitler" olarak gördüğü Nasır'ı devirmek için Ekim 1956'da dönemin Fransa Başbakanı Guy Mollet ve İsrail Başbakanı Ben-Gurion ile Fransa'nın Sevr kentinde gizlice anlaşmıştır. Bu anlaşmaya göre İsrail, Mısır'a saldırı düzenleyecek ve ardından Birleşik Krallık ve Fransa savaşan tarafları ayırma girişiminin bir parçası olarak Mısır'a müdahale edeceklerdi. Böylece Nasır'ın devrilmesi ve kanalda serbest dolaşımın yeniden sağlanması mümkün olacaktı (Bass, 2015: 7-8). Eden'in yapılan bu planı kamuoyuna sızdırılmaması şartıyla kabul ettiği de dikkate alınmalıdır (Love, 1968: 463-466'den aktaran Kılıoğlu, 2021: 742).

Yapılan gizli anlaşma uyarınca İsrail'in Mısır'a gerçekleştirdiği saldırının ardından Eden, İsrail ve Mısır'a on iki saat süre tanımış ve bu süre içerisinde tarafların askerlerini geri çekmemeleri durumunda, Birleşik Krallık ve Fransa'nın kanalı ele geçirip, Nasır'ı devireceğini açıklamıştır. Nasır'ın verilen bu ültimatomu reddetmesinin ardından Mısır, Birleşik Krallık ve Fransa tarafından işgal edilmeye başlanmıştır (Kelly, 2018: 170). Kearney'in Orta Doğu'da Birleşik Krallık'ın etkisini arttırma çabası olarak gördüğü 1956 Süveyş Harekâtı ile (2015: 295) Eden, Süveyş'i işgal ederek Nasır'ı iktidardan uzaklaştırmak ve Mısır'da daha uysal bir hükümetin kurulmasını sağlama amacındaydı (Sanders, 1989: 92).

Eden, Süveyş'in işgalinde hızlı hareket etmek istemekteydi. Böylece Eden'in "bayrak etrafında toplanma" olgusundan yararlanması mümkün olacaktı (Varble, 2003: 11). Eden, 3 Kasım 1956'da radyo üzerinden yaptığı ulusa sesleniş konuşmasında yatıştırma politikasının olumsuz sonuçlarını hatırlatarak, kararını gerekçelendirmeye çalışmıştır:

---

taraflar arasındaki gerilimin yükselmesini istemiş ve kendisini Batılı aktörlerin karşısına konumlandırarak, Asya ve Afrika'daki gelişmekte olan ülkeler üzerindeki etkisini arttırma yoluna gitmiştir (Smolansky, 1965: 582-584).

“Ben barışın adamıyım, barış için çalışıyorum, barış için çabalyorum, barış için müzakere yapıyorum. Ben Milletler Cemiyeti'nin ve Birleşmiş Milletler'in adamıyım ve hala aynı adamım, aynı inançlara sahibim, barışa olan bağlılığım aynen sürüyor. İstesem de başkası olamam. Ancak attığımız adının doğru olduğuna kesinlikle inanıyorum. Yıllar boyunca çoğunuzun ne pahasına olursa olsun barış havasına sahip olduğunu gördüm. Birçoğunuz ülkemizdeki o ruh halini ve bunun bedelini nasıl ödediğimizi hatırlayacaktır. Savaşlar arasında, büyük bir dünya savaşı tehlikesini artırdığını hissettiğimiz olayların gerçekleştiğini gördük. Güç kullanmak anlamına gelse bile hızlı mı davranmalıydık, yoksa umut mu etmeliydik? En iyisi için ve daha önce yaptığımız gibi umut etmeye ve konuşmaya devam mı edelim? Cesaret göstermek ve harekete geçmek için zamanlar vardır ve bu da onlardan biri. Barış adına umarım dersimizi almışızdır. Barışa olan tutkulu sevgimizi, savaşa karşı olan yoğun nefretimizi, kalplerimizde olmasa da kafamızda güç kullanımının barışın çıkarına olduğunu bildiğimiz zamanlarda bile bizi çoğu zaman güç kullanmaktan alıkoymuştur. Ve tüm kalbimle ve aklomla inanıyorum ki, her ikisine de ihtiyaç var; bu, etkili ve hızlı bir eylem zamanıdır. Evet, orman yangınının yayılmasını önlemek, daha büyük bir savaşın dehşetini ve yıkımını önlemek için bir miktar güç kullanılarak da olsa.” (Eden, 1956 November 3: 73)

Genel bir değerlendirme yapıldığında, 1956'da Süveyş'ten kanalın geleceği ile ilgili bir garanti almadan çekildiği gerekçesiyle kendi partisinden ağır eleştiriler aldığı hatırlanırsa (The Argus, 1956: 2), Eden'in işgal kararını vermesinde Muhafazakâr Parti seçmenlerinin işgale verdiği güçlü desteğin yeri önemlidir. Diğer taraftan muhalefetteki İşçi Partisi seçmenleri arasında işgali destekleyenlerin azınlıkta kaldığı unutulmamalıdır (Epstein 1964: 149'den aktaran Clements, 2019: 215). Dönemin muhalefet lideri Gaitskell, işgal üzerine ülkesinin itibarı ve onurunu kurtarabilmek için Birleşik Krallık Parlamentosu'nun hükümetin politikasını reddetmesi ve başbakanın da istifa etmesi gerektiğini belirtmiştir. Gaitskell, Mısır'la savaşa girilmesinin asıl sebebinin Süveyş Kanalı'nın ele geçirilmesi olduğunu, Eden'in kararı yüzünden Mısır'da yaşayan binlerce Britanyalının hayatının tehlikeye atıldığını, müdahalenin zaten İsrail saldırısının “kurbanı” olan bir ülkeye yönelik gerçekleştirilen yeni bir saldırı olduğu eleştirilerini sıralamıştır (The Canberra Times, 1956b: 3). Gaitskell'in eleştirileri dikkate alındığında, Eden'in Süveyş politikasında etik yönden bir sorun bulunmaktaydı. Dış politikada etik tutumun sahip olunan gücü arttırdığı da dikkate alınır, Eden'in ülkesinin gücünü etik temelde azalttığı görülecektir. Bu bağlamda 1956'da Birleşik Krallık'ın BM temsilcisi olan Sir Pierson Dixon, insanların Birleşik Krallık'ın bir ilkeyi savunmak için savaşa gittiğini bilmeleri durumunda, ülkesinin gücünün gerçek gücünden daha fazla olacağını belirtmiştir (Dixon, 1968: 278'den aktaran Adamthwaite, 1989: 225). Buradan hareketle, dış politikada etğin önemsenmemesi gücü olumsuz etkileyen bir unsur olarak değerlendirilebilir. Ayrıca bu bağlamda düşünülebilecek ve Eden'i Süveyş müdahalesinde zor duruma düşüren bir diğer husus, İsrail'in Mısır'a karşı başlattığı askeri harekatta öngörülenden çok erken bir sürede istediği bölgeleri işgal etmesidir. İsrail'in hızlı işgaliyle, Birleşik Krallık ve Fransa için tarafların arasına girecekleri bir çatışma kalmamış, böylece müdahalenin “kılıfı” da geçersiz hale gelmiştir. Yani Birleşik Krallık ve Fransa'nın askeri birlikleri İsrail'in hedeflediği bölgede işgali tamamladığında, Mısır topraklarına çatışmayı sonlandırmak için inmiş duruma düşmüşlerdir (Sander, 2004: 303). Bu elbette hem iç siyaset, hem de küresel kamuoyu açısından izahı zor olan bir başka durumu beraberinde getirmiştir.

Halkın işgale yaklaşımını değerlendirmek için ekonominin açıklanması gerekmektedir ki bu açıklama ABD'nin Süveyş'in işgaline bakışından bağımsız olarak ortaya koyulmaz. Çünkü Bartlett'in da belirttiği üzere Birleşik Krallık'ın Süveyş'ten aşağılayıcı bir şekilde geri çekilmesi, ABD'nin Birleşik Krallık üzerindeki mali baskısının bir sonucuydu (1989: 112). Eisenhower yönetimi, Süveyş'in işgali sonrasında tüm ekonomik gücünü BM'deki diplomatik çabalarını güçlendirmek için kullanmıştır. Buna bağlı olarak baskı altına alınan sterlin, Birleşik Krallık'ı IMF'den kredi almaya mecbur bırakmıştır. Bu noktada her türlü kredi desteğini veto eden ABD'nin ekonomik temeldeki çabası sonuç getirmiş ve Birleşik Krallık gerçek bir teslimiyet göstermek durumunda kalmıştır (Garnett, Mabon, Smith, 2018: 139). Süveyş Krizi sterlini zayıflatmaktan ziyade, sterlinin zayıflığını ve Birleşik Krallık'ın ekonomik olarak ABD desteğine ne kadar bağımlı olduğunu ortaya çıkarmıştır.¹² Bu saptama biraz

¹² Benzer bir yorum Birleşik Krallık'ın gücü üzerine de yapılabilir. Peden'e göre Mısır'a yapılan saldırıda Eden'in Amerika'nın tepkisini yanlış hesaplaması Britanya'nın itibarına zarar verdiği gibi ve doğrudan kendi kariyeri için de ölümcül bir hataydı. Ayrıca Peden Süveyş Krizi yaşanmamış olsaydı bile Birleşik Krallık'ın dünya siyasetinde sahip olduğu pozisyon üzerinde değişim yönünde bir baskı hissedeceğini ileri sürmüştür (2012: 1095-1096).

açılırsa, Orta Doğu petrolüne erişimi kaybeden Birleşik Krallık, bedelini dolar olarak ödediği Batı petrolüne yönelmiştir ve bu da Birleşik Krallık'ın döviz rezervlerinde dolar açığı oluşmasına yol açmıştır. Bunun yanında işgale açıkça karşı çıkan Eisenhower yönetimi, ekonomik gücünü Birleşik Krallık'ın altın ve dolar rezervlerini tehdit etmek için kullanmaya yönelmiştir. ABD aynı zamanda Birleşik Krallık'ın IMF fonlarını kullanma girişimlerini de engellemiştir. Nihai olarak ise Birleşik Krallık'ın döviz spekülasyonlarına karşı rezervlerinden 845 milyon sterlinini harcamak zorunda kalması (Dobson, *The Politics of the Anglo-American*, 170'ten aktaran Gaskarth, 2013: 156-157) Süveyş'ten geri çekilmeyi beraberinde getirmiştir. Ayrıca toplumun savaşa hazır hale getirilmesi de değinilmesi gereken bir diğer husustur. Toplumların bir savaşa dahil olmaya psikolojik yönden hazır olmadıkları bir durumda, savaşı riskli görmeleri normal karşılanabilir. Bu noktada savaşa istekli olan aktörün mobilize olması ve bir iç seferberlik çabasına girmesi önemlidir (Vasquez, 2015: 2017). Eden'in Süveyş'teki politika tercihi bu bağlamda analiz edildiğinde, Eden'in ülkesini psikolojik, mali¹³ ve askeri zorluklarla belirli bir süre mücadele edecek şekilde hazırlamadığı açıktır.

Yukarıda da görüleceği üzere Eden ve hükümeti, Süveyş'e düzenlenen askeri müdahale sonrasında gerçek bir baskıyla karşılaşmıştır. İlk olarak Eisenhower ve Dışişleri Bakanı Dulles, artık Eden ile doğrudan iletişim kurmama kararı almışlardır. Parlamentoda ise İşçi Partisi'nin muhalefeti günden güne artmaktayken, kendi partisinde Eden'i destekleyenler de zayıflamaya başlamıştır. Ekonomik olarak da uluslararası piyasalarda sterlinin değeri hızla düşme eğilimine girmiştir. Bütün bunların yanında ABD, Birleşik Krallık ve Fransa birliklerinin Mısır'dan çekilmesini sağlamak için BM'de Sovyetler Birliği ile iş birliği yapmaya başlamıştır. Nihai olarak ise her şeyi başlatan Eden hastaydı ve kamuoyuna ortaya çıkan durumla başa çıkamayacak bir görüntü vermekteydi (Aldrich, 1967: 547).

Soğuk Savaş'ın kendi gerçekliği de Eden'i yıpratın bir başka konuydu. Çünkü ABD'nin Eden'e daha önce belirttiği çekincelerinde haklı çıktığı görülmüştür. Sovyetler Birliği Mısır'ı Orta Doğu'daki tüm krizlerde olduğu gibi yine desteklemiş ve güç tehdidini kullanmıştır. Süveyş Krizi'nin devam ettiği dönemde Sovyetler Birliği sırasıyla Mısır'ın Süveyş'i millileştirme hakkını kabul etmiş ve Birleşik Krallık, Fransa ve İsrail'in saldırganlığını kınamış, ayrıca Birleşik Krallık ve Fransa'ya hava saldırıları düzenleme tehdidinde bulunmuştur. Bunların yanında Mısır'a savaşmak için Sovyet "gönlülleri" gönderme tehdidiyle Sovyetler Birliği'nin Mısır'a verdiği destek doruğa ulaşmıştır (Dawisha, 1979: 184).

Süveyş'e askeri müdahalenin zamanlaması da sorunluydu. Eden, müdahalenin Eisenhower'ın aday olduğu Kasım 1956 başkanlık seçimi öncesinde gerçekleştirmesinin, dikkatleri kendi üzerinden çekeceğini düşünmüştü. Ancak Eisenhower için böyle bir müdahale, başkanlık seçimlerinden hemen önce karşılaşılabilecekleri bir kâbusa eş değerd. Çünkü NATO ittifakı içerisinde kendisine danışmayan bir müttefikinin eylemi, ABD'yi Sovyetler Birliği ile bir "ölüm kalım" mücadelesine girmeye zorlayabilirdi. Diğer taraftan Eden, Soğuk Savaş sürecindeki "yumuşamay" dikkate alarak Sovyetler Birliği'nin Süveyş'in işgaline verebileceği tepkiyi yanlış değerlendirmiş (Garnett, Mabon, Smith, 2018: 139) ve Sovyetler Birliği'nin Budapeşte'de yaşadığı sorunlar nedeniyle, Nasır'a yardım edecek durumda olmadığını düşünmüştür (James, 1986: 13).

Zamanlamaya ilişkin olarak değinilmesi gereken bir diğer konu, Eden'in sağlık durumunun oldukça kötü olduğu bir dönemde böyle bir krizi yönetmeye çabalamasına ilişkindir. Başbakanın sağlığı ve karar alma sürecindeki etkisi Süveyş'te gerçekten de önemlidir. Eden, başbakan olmadan önce de hastaydı ve safra sorunları sebebiyle geçirdiği ameliyattan dolayı zaman zaman sağlık sorunu yaşamaktaydı. Buna rağmen Eden, sağlığının başbakanlığı yürütecek kadar iyi olduğunu düşünmekteydi. Ancak 1977 ile 1979 yılları arasında Birleşik Krallık'ta Dışişleri Bakanı olarak görev yapan ve aynı zamanda doktor olan David Owen'a göre zinde ve sağlıklı bir Eden'in 1956'da yaptığı muhakeme ve karar verme hatalarını yapması mümkün değildi (Owen, 2008: ch. 3'ten aktaran Theakston, 2010: 160). Burada ifade edilen hususu kuvvetlendirmek adına askerî harekât başlamadan bir hafta

---

¹³ Fransa'nın Ekim 1956'da IMF'den borç alması Süveyş'e düzenlenecek askeri müdahalenin beraberinde getirebileceği ekonomik zorluklarla yüzleşmek için bir hazırlık olarak değerlendirilebilir. Diğer taraftan Birleşik Krallık ABD'nin dostluğundan ve müdahaleye yönelik onayından vazgeçebileceken ABD'nin parasından vazgeçemeyecek durumdaydı (Kunz, 1991: 192-193).

* Yılmaz'ın belirttiği üzere Stalin'in 1953'teki ölümü sonrasında Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin 1955'te düzenlediği kongresinde kabul ettiği "barış içinde bir arada yaşama ilkesi" Stalin döneminin politikalarında gerçek bir değişimi sembolize etmiştir (2007: 21).

önce, Dışişleri Bakanlığı'ndan bir yetkili, Eden'in "çöküşün eşiğinde" görüldüğünü belirtmiştir (Charlwood, 2019: 91).

Doktorlarının başbakanın istifa etmemesi durumunda altı ay içinde ölebileceği yönünde uyarılar yaptıkları dikkate alınrsa, Eden'in sağlık durumunun ne kadar kötü olduğu daha iyi anlaşılabilir (Theakson, 2010: 8). Eden yaşadığı sağlık sorunlarını gerekçe göstererek başbakanlıktan ayrılırken, kamuoyu nezdindeki dürüstlüğü ve doğruluğu konusundaki itibarının yanında dış ilişkilerdeki ustalığına olan güven de çökmüş bir görüntü vermekteydi (Ruane ve Jones, 2019: 260). Son olarak belirtmelidir ki Eden'in istifa etmesinde kötüleşen sağlığı başat bir yere sahip olmakla birlikte, istifasında kendi partisi tarafından yalnız bırakılması da etkili olmuştur. İstifasında en az bunlar kadar önemli olan bir diğer gerekçe ise Eden'in İsrail ile gizli bir anlaşma yaptığını inkâr ederek parlamentoyu yanıltması ve bunun er ya da geç açığa çıkarak, itibarına ciddi zararlar vereceğinin farkında olmasıydı (Peden, 1998: 319).

Crossman'a göre Süveyş'te yaşananlar, Birleşik Krallık gibi Batılı bir demokratik devletin sözde nedenlerle savaş başlatamayacağını ve bunun sürdürülemeyeceğini kanıtlamıştır (Morgan, 1981: 464-465'ten aktaran Beck, 2019: 640). 4 Kasım 1956'daki kabine toplantısında Eden, başbakanlığının sona geldiği gerçeğini görmüştür. Eden, kabinenin önde gelen iki ismi olan Lord Butler ve Lord Salisbury'nin Mısır'daki Britanya askeri varlığının sonlandırılması yönünde ısrarı sonrasında, kabinesinin kendisini terk ettiğini duygusal bir biçimde anlamıştır. (Carlton, 1981: 462'den aktaran Francis, 2002: 354).

Süveyş'ten askerlerini çekmesinin kendi politik geleceği açısından sorunlu bir karar olduğunu bilse de buna mecbur kalan Eden, çekilme kararını vermesinin ardından bir telefon konuşması yaparak, Eisenhower'ı aldığı karar hakkında bilgilendirmiştir. Eisenhower ise Eden'e bu gelişmeden duyduğu memnuniyeti ifade etmiştir. Konuşmanın devamında liderler askerlerin çekilmesi kararından sonra Parlamento'da ele alınacak olan güvenoyu oylamasını tartışmışlardır. Eden Parlamento'daki oylamanın muhtemelen güvensizlik oyu ile sonuçlanacağını düşünmüş olacak ki Eisenhower'a "Eğer bu gece burada hayatta kalırsam seni yarın arayacağım." demiştir (Charlwood, 2019: 104). Eden oylamadan "sağ çıkmış" olsa da çekilme kararının ardından doktor tavsiyesiyle bir tatile gitmek durumunda kalmıştır. Döndüğünde ise Eden'in kamuoyuyla yüzleşmesi gerekiyordu. Eden, İsrail'in Mısır'a karşı eylemi hakkında önceden bilgi sahibi olduğunu reddetmiş ve başarısızlığı ABD'den gelen desteğin eksikliğine bağlamıştır. Nihai olarak Birleşik Krallık kuvvetlerinin Mısır'dan tahliyesinin 22 Aralık'ta tamamlanmasının ardından, 9 Ocak 1957'de istifa etmiştir (Benson, 2006: 46-47). Eden'i siyaseten yok eden bu kriz daha geniş anlamda düşünüldüğünde, Avrupa emperyalizminin önlenemez şekilde gerilediğine de işaret etmiştir (Troen, 1996: 122).

Bilindiği üzere, uluslararası ilişkilerde karşılaşılan krizlerin en önemli özelliklerinden biri, karar vericinin zamanının sınırlı olmasıdır. Bu sebeple karar verici kriz dönemlerinde aldığı kararların sonuçlarını öngörmek ve rasyonel aktör modelini işletebilmek için yeterince zamana sahip değildir (Efegil, 2018: 121). Nasır'ın Süveyş'i millileştirmesi sonrasında bir askerî harekât düzenlenmesi durumunda, Eden'in zaman yönünden rasyonel aktör modelini işletmesi mümkün olmayabilirdi. Fakat İsrail'in saldırısı sonrasında Birleşik Krallık'ın Fransa ile Süveyş'i işgal etmek istemesi planlıydı. Bu yönüyle hem İsrail'in saldırısının, hem de Süveyş'in işgalinin Eden açısından bir kriz olduğunu ileri sürmek mümkün değildir. Gerçek bir krizde rasyonel modelin görece dikkate alınmaması kabul edilebilirken, Eden'in Fransa ve İsrail ile giriştiği bu müdahalenin sonuçlarını öngörmek için üzerinde zaman baskısı bulunmamaktaydı.

Eden'in 1977'deki ölümünün ardından, Times Gazetesi'nde yer alan "Anthony Eden, Britanya'nın büyük bir güç olduğuna inanan son ve bir krizle yüzleşerek Britanya'nın büyük bir güç olmadığını kanıtlayan ilk başbakandı" (Simon, 2023: 283) cümlesi, konunun anlaşılması için büyük önem arz etmektedir. Toye'a göre büyüklük yanılgısına kapılan, orta düzey bir güç olan Birleşik Krallık'ta Başbakan Eden'in, Mısır'a müdahale kararı umutsuz bir niteliğe sahipti ve nasıl kaybetmekte olan bir kumarbaz, oyunu bırakarak kayıplarını azaltmak yerine parasını ikiye katlamak isterse, Eden de böyle yapmak istemişti. (2022: 1518). Bu benzetme üzerinden değerlendirilirse, Eden oynadığı kumarı açıkça kaybetmiştir.

Karar alma süreci üzerinden bir değerlendirme yapılarak bu bölüm sonlandırılırsa, Eden'in Nasır'ı Britanya'nın ulusal güvenliğine yönelik varoluşsal bir tehdit olarak değerlendirmesi, karar verme sürecinde kabinenin rolünün azaltılması, askeri müdahale kararını alanların Eden'in yakın çevresinden oluşması, sorunun çözümünde askeri takvimin diplomatik takvime tercih edilmesi, müdahalenin BM temelinde yasallığının sağlanamaması ve

müdahaleye karşı ülkede ciddi bir muhalefetin varlığının dikkate alınmaması (Ashton 2016'dan aktaran Clements, 2019: 206) O'nun karar alma sürecinde yaptığı hatalardan bazıları olarak ön plana çıkmıştır.

Sonuç

Viotti ve Kauppi'nin belirttiği üzere “*Zafer ve mağlubiyet algıları, siyasi hayatta kalma endişesi olan demokratik toplum liderleri için kesinlikle önemlidir. Ancak özellikle algılanan mağlubiyet toplum üzerinde bütünüyle ülkenin gelecek yıllardaki imajını belirleyen sarsıcı bir etki yapabilir. Dabası, başarı ve başarısızlık algıları mevcut ve gelecek dış politika seçim ve kararlarını şekillendirebilir.*” (2016: 159). Bu bağlamda Churchill'in 1953'te Mısır'da yaşananların, ülkesi açısından Afrika ve Orta Doğu'da belirleyici olacağı yönündeki öngörüsünde haklı olduğu görülmüştür (Ferguson, 2015: 332).

Süveyş'te yaşanan başarısızlık, Britanya İmparatorluğu için gerçek anlamda bir milat olarak kabul edilebilir. Her ne kadar Hindistan'ın 1947'de kazandığı bağımsızlık sonrasında İmparatorluğun ayakta kalacağı düşünülmüş ve bu noktada çaba harcanmış olsa da Süveyş'te yaşanan başarısızlık bu düşünceyi değiştirmiştir. 1957'den sonra çok sayıda sömürgecinin bağımsızlığının tanınmasını da beraberinde getiren bir sürecin başladığı dikkate alındığında, bu saptama daha iyi anlaşılacaktır (Black, 2017: 200-201). Ferguson'un “*hiçbir şey Britanya'nın yeni dönemdeki zayıflığını, hareketi izleyen gelişmelerden daha çarpıcı bir biçimde açığa vuramazdı*” (2015: 333) şeklinde ifade ettiği bu hususu, Toye da teyit etmiştir. Toye'a göre stratejik hedefleri açısından Birleşik Krallık için gerçek bir felaket olan Süveyş Krizi'nin, Birleşik Krallık'ın gücünün dünyadaki gerçek yerini ortaya çıkarmış olması önemlidir. O'na göre burada dikkat edilmesi gereken, Süveyş'te yaşanan başarısızlık ülkenin görece olarak gerilemesinin nedeni olmaktan ziyade bir sonucuydu (2022: 1531).

Konuya Eden özelinde bakıldığında, Eden ülkesinin azalan gücünün farkındaydı ancak buna rağmen Birleşik Krallık'ın küresel aktör pozisyonunu koruyabileceğine inanıyordu. Hem dışişleri bakanlığı, hem de başbakanlığı döneminde Eden'in sahip olduğu kişilik özellikleri, bilgi birikimi ve deneyimleri dış ilişkiler konularının karar alma süreçlerinde etkili olmuştur. Ayrıca Eden, karar alma sürecini kendi inisiyatifinde tutmak istemiştir. Eden'in bu tutumu bürokratik modelin işleminin önüne geçmiştir. Bu açıdan bakıldığında kişisel tecrübe/bilgi birikimine dayalı bir rasyonalitenin, demokratik bir ülkenin karar alma süreci için ne kadar sorunlu olabileceğini de açıkça göstermiştir.

Eden'in Nasır ve amaçları üzerindeki yanlış algılaması, Süveyş'i millileştiren Nasır'ı Hitler ve Mussolini'ye benzetmesine sebep olmuştur. Eden, İkinci Dünya Savaşı tecrübesinden hareketle yatıştırma politikasının işleyebileceğine atıf yaparak, barış için Nasır ile savaşmak gerektiğini savunmuştur. O, Mısır'a düzenlediği askeri operasyonla Nasır'ı uzaklaştırmak, Süveyş'teki Birleşik Krallık çıkarlarını korumak ve burada iyi ilişkiler sürdürebileceği bir hükümet kurma amacındaydı. Ayrıca Eden'in iktidarını korumak adına cesur kabul edilebilecek bir eyleme ihtiyaç duyması da operasyonun sebepleri arasındadır. Bu yönüyle değerlendirildiğinde, Eden'in yönlendirici dış politikadan yararlanarak iktidarda kalmayı amaçladığı ileri sürülebilir.

Eden, Nasır'ın kanalı millileştirmesini açıklamasının ardından hemen harekete geçmesi gerektiğinin farkındaydı ve bir süre sonra bu gerekçeyle askeri bir müdahalede bulunamayacağını öngörece kadar tecrübe sahibiydi. Devam eden süreçte diplomasi ve BM nezdindeki çabaların sonuçsuz kalması, askeri müdahale için yeni bir gelişmenin ortaya çıkmasına bağlıydı. Birleşik Krallık, Fransa ve İsrail'in yaptığı gizli anlaşma Eden için bunu mümkün kılacaktı.

Eden'in Süveyş'e yönelik gerçekleştireceği askeri müdahale için en önemli sorun, ABD'nin tavrıydı. Eden müdahaleye giden süreçte ABD'yi tamamen dışarda tutmamakla birlikte, ABD'nin çekincelerini, önceliklerini ve çıkarlarını anlama noktasında başarısız olmuştur. Diğer taraftan O, ABD'nin operasyona sert tavrını öngörememiş veya operasyonu bir oldubitti ile sonuca erdireceğini düşünmüştür. Esasında Eden, Süveyş'i kısa sürede kontrol edeceği öngörüsüyle ülkesini “bayrak altında toplayabileceğine” inanmaktaydı. Bu bağlamda partisi ve seçmenleri de büyük oranda Eden'in askeri müdahale kararını destekleyeceklerdi. Bu müdahaleyi başarısız kılacak en önemli başlık olan ekonomi ise Eden'in en az dikkat ettiği konuydu. Eden, Fransa gibi ekonomisini ABD'nin tepkisini dikkate alarak askeri müdahaleye hazırlanmış durumda değildi. ABD'nin özellikle sterlin üzerindeki mali baskısı halkın da operasyona tepkisini beraberinde getirmiş ve Eden'in ekonomi temelinde teslimiyet göstermesine neden olmuştur. Bu bakımdan Süveyş Birleşik Krallık'ın azalan gücünü ortaya çıkardığı gibi, sterlinin kırılmasını da görünür kılmıştır.

Eden'in Süveyş'e operasyon düzenleme kararı sorunlu olduğu gibi, ekonomik baskı sonucunda Süveyş'i aceleyle terk etmesi de sorunlu idi. Üzerinde oluşan baskı dikkate alındığında, Eden Birleşik Krallık askerlerini Mısır'da tutacak güçte değildi. Ancak Birleşik Krallık'ın amaçlarına ulaşmadan ve daha da önemlisi küçük düşürülerek Süveyş'i terk etmesi hem bireysel olarak Eden için, hem de Birleşik Krallık'ın küresel gücü açısından sıkıntılıydı. Birleşik Krallık askerlerin Mısır'dan çekilme kararı, Eden'in görevde kalmasını da imkânsız hale getirerek, siyasi kariyerini bitirmiştir. Eden'in kötüleşen sağlık durumu nedeniyle üzerinde oluşan baskıyı kaldıramaması istifasının bir diğer nedeniydi. Bununla birlikte Eden'in yaşadığı sağlık sorunları karar verme sürecinde liderlerin sağlıklı olmalarının yapılabilecek muhakeme ve karar verme hatalarının önüne geçilmesi için ne kadar önemli olduğunu bir kez daha göstermiştir.

Krizlerde karar alma süreci üzerinde en önemli baskının zaman olduğu ve karar verme sürecini etkileyerek rasyonel tercih modeli üzerinde olumsuz etkiler doğurduğu açıktır. Birleşik Krallık'ın Fransa ile gerçekleştirdiği Silahşor Operasyonu'nun ise gizli bir toplantı üzerine yapıldığı dikkate alınır, Eden'in müdahaleye gelecek tepkileri değerlendirecek yeterince zamanı bulunmaktaydı. Kısaca bu operasyonda zaman Eden için rasyoneliteyi olumsuz etkileyen bir unsur olarak düşünülmemeyeceği için Eden'in kararını daha da sorunlu kılmaktadır. Ayrıca operasyonun zamanlamasına ilişkin olarak, Eden gündemi başkanlık seçimleri olan ABD'nin ve Macaristan ile meşgul olan Sovyetler Birliği'nin Mısır'a yeterince tepki veremeyeceklerini düşünerek, saldırı için 1956 Ekim ayının sonunu uygun bulmuştur. Eden burada da her iki aktörün kapasitelerini ve muhtemel tepkilerini okuma noktasında başarısız olmuştur.

Eden istifası sonrasında da Süveyş krizinin itibarını zedelediğini kabullenmek istememiştir. Bu yönüyle Eden, kendisini İsrail ile Mısır arasındaki çatışma sebebiyle Süveyş'i kapanmaktan koruyan bir uluslararası barış görevlisi olarak görme ısrarını sürdürmüştür. O'nun bu ısrarına rağmen Eden'in yıllar sonrasında bile peşini bırakmayan şey, Orta Doğu'daki hedeflerine ulaşmak için askeri müdahaleye başvurması değil, Mısır'ın işgali için Birleşik Krallık'ın İsrail ve Fransa ile yaptığı gizli anlaşma ve bu anlaşmayı saklamayı amaçlayan yalanlar dizisine kendini inandırmış olmasıyla da ilişkilidir (Ashton, 2022: 13). Genel kabul gören bir husus olarak gizli bir anlaşmaya dayanan bu müdahale, ahlaki temelde Eden için en önemli sorunlardan biriydi. Birleşik Krallık, Mısır'a etik bir ilkeyi savunmak için gitmediği gibi Eden de parlamentoyu yanıltmıştı. Eden'in görece "modası geçmiş" bir yöntemle yaptığı gizli anlaşma ve bu anlaşmaya bağlı olarak başlattığı askeri müdahale, O'nu hem kamuoyu, hem de kendi hükümeti nezdinde tamamen savunmasız bırakmıştır. Ayrıca Sovyetler Birliği'nin Orta Doğu'da artan etkisi, Batılı birçok müttefikinin haklı eleştirilerini Birleşik Krallık'a yöneltmelerine neden olmuştur.

Bir liderin aldığı kararların, o dönemin koşulları dikkate alınarak analiz edilmesi gereklidir. Üzerinden bir süre geçtikten sonra alınan kararın başarı ve başarısızlık temelinde yorumlanması fazlasıyla kolay olacağı gibi, karar vericiye yapılmış bir haksızlık da olacaktır. Eden'in Süveyş politikası bu bağlamda değerlendirildiğinde, o günün koşullarında da pek çok açıdan sorunlu olduğu görülecektir. Birleşik Krallık'ın küresel gücü üzerinde derin bir iz bırakan bu kriz, Eden'i "başarısız başbakan" olarak Britanya toplumunun zihnine yerleştirmiştir. Bu sebeple 1977'de hayatını kaybeden Eden, O'nu ön plana çıkaran kişisel özellikleriyle ve kariyerindeki başarılarıyla değil Süveyş'in kötü mirasıyla anılmaya devam edecektir.

Kaynakça

- Adams, R. J. Q. (1993). *British politics and foreign policy in the age of appeasement, 1935-39*. The Macmillan Press.
- Adamthwaite, A. (1988). Suez revisited. *International Affairs*, 64(3), 449-464.
- Adamthwaite, A. (1989). Suez revisited, Michael Dockrill, John W. Young (ed), *British foreign policy, 1945-56*. Palgrave Macmillan, 225- 245.
- Adebajo, A. (2011). *UN peacekeeping in Africa: from the Suez crisis to the Sudan conflicts*. Lynne Rienner Publishers.
- Akbulut, U. (2016). *Hindistan yolu ve İngilizler Fırat Nehrinde ilk İngiliz vapurları*, Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Aldrich, W. W. (1967). The Suez crisis a footnote to history. *Foreign Affairs*. 45(3), 541-552.
- Armaoğlu, F. (2017). *20. yüzyıl siyasi tarihi 1914-1995*, İstanbul: Timaş Yayınları.

- Ashton, N. (2022). *False prophets: British leaders' fateful fascination with the Middle East from Suez to Syria*. Atlantic Books.
- Bartlett, C. J. (1989). *British foreign policy in the twentieth century*. Macmillan Education.
- Bass, W. (2015). The Suez War, 1956. in a surprise out of zion?: case studies in Israel's decisions on whether to alert the United States to preemptive and preventive strikes, from Suez to the Syrian nuclear reactor. *RAND Corporation*, 5–14.
- Beck, P. J. (2006). *Using history, making British policy: the treasury and the foreign office, 1950-76*. Palgrave Macmillan.
- Beck, P. J. (2009). 'The less said about Suez the better': British governments and the politics of Suez's history, 1956-67. *The English Historical Review*, 124(508), 605-640.
- Benson, T. (2006). Suez 1956, *History Today*, 56(11), 46-47.
- Black, J. (2017). *Kısa İngiltere tarihi*, Ekin Duru (çev), İstanbul: Say Yayınları.
- Boyle, P. G. (ed.). (2005). *The Eden–Eisenhower correspondence, 1955–1957*, The University of North Carolina Press.
- Braun, L. F. (2003). Suez reconsidered: Anthony Eden's orientalism and the Suez Crisis. *The Historian*, 65(3), 535-561.
- Charlwood, D. (2019). *Suez crisis 1956: end of empire and the reshaping of the Middle East*. Pen & Sword Military.
- Charlwood, D. (2020). *Churchill and Eden: Partners Through War and Peace*. Pen & Sword History.
- Clements, B. (2019). *British public opinion on foreign and defence policy 1945–2017*. Routledge.
- Dawisha, K. (1979). *Soviet foreign policy towards Egypt*, The Macmillan Press.
- Eden A. (1956, November 3). *The Israel-Egypt Conflict What The Government Has Done and why it has done it*, *Vital Speeches of the Day*. 23(3), 72-73.
- Eden, A. (1943, March 26). Unilateral infraction of treaties must end international authority must have sufficient strength. *Vital Speeches of the Day*. 9(13), 391-394.
- Eden, A. (1951, August 6). The interdependence of nations we have a joint endeavor. *Vital Speeches of the Day*, 17(22), 674-677.
- Eden, A. (1954, October 7). Principles of British Foreign Policy “to preserve our way of life and to live in peace”. *Vital Speeches of the Day*. 21(3), 834-836.
- Eden, A. (1956, August 27). Message from Anthony Eden to Dwight D. Eisenhower on the Suez crisis. https://www.cvce.eu/en/obj/message_from_anthony_eden_to_dwight_d_eisenhower_on_the_suez_crisis_london_27_august_1956-en-093b1a3d-7ce5-48f6-bfa1-c2ac91aac010.html (20.10.2023)
- Eden, A. (1956, September 12). The Suez Canal. *Vital Speeches of the Day*. 22(24), 743-747.
- Eden, A. (1966). The burden of leadership. *Foreign Affairs*, 44(2), 229-238.
- Efegil, E. (2018). *Dış politika analizi: ders notları*, İstanbul: Gündoğan Yayınları.
- Efegil, E., Öztop, F. A., Kalaycı, R. (2020). *Dış politika analizi üzerine okumalar*, İstanbul: Gündoğan Yayınları.
- Eisenhower, D. (1956, September 8). Draft Message From President Eisenhower to Prime Minister Eden. <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1955-57v16/d190> (21.10.2023)
- Erkul, S. (2017). *Çatışma ve değişim ekseninde, Mısır'da demokrasi deneyiminin statüko ile mücadelesi: 2013 askeri darbesi ve darbenin Türk yazılı basınındaki temsili*. (İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi).
- Feis, H. (1965). Anthony Eden and the cacophony of nations. *Foreign Affairs*. 44(1), 78-89.

- Ferguson, N. (2015). *İmparatorluk Britanya'nın modern dünyayı biçimlendirdiği*. Nurettin Elhüseyni (çev), İstanbul: YKY Yayınları.
- Francis, M. (2002). Tears, tantrums, and bared teeth: the emotional economy of three conservative prime ministers, 1951–1963. *Journal of British Studies*, 41(3), 354-387.
- Garnett, M., Mabon, S., Smith, R. (2018). *British foreign policy since 1945*. New York: Routledge.
- Gaskarth, J. (2013). *British foreign policy*. Polity Press.
- Goldstein, J. S., Pevehouse, J. C. (2017). Uluslararası ilişkiler, Haluk Özdemir (çev), Ankara: BB101 Yayınları.
- Griffiths, M., Roach, S. C., Salamon, M. S. (2011). *Uluslararası ilişkilerde temel düşünürler ve teoriler*, CESRAN (çev), Ankara: Nobel.
- Grovogui, Ş. N. (2016). Postkolonyalizm, Tim Dunne, Milja Kurki, Steve Smith (ed), *Uluslararası ilişkiler teorileri disiplin ve çeşitlilik*, Özge Kelekçi (çev), Sakarya: Sakarya Üniversitesi Kültür Yayınları.
- Herr Hitler's Speech of February 20. (1938). *Bulletin of International News*, 15(5), 23–27.
- İşyar, Ö. G. (2013). *Karşılaştırmalı dış politikalar: yöntemler, modeller, örnekler ve karşılaştırmalı Türk dış politikası*, Bursa: Dora.
- James, R. R. (1986). Anthony Eden and the Suez crisis. *History Today*, 36(11), 8-15.
- James, R. R. (1990). Eden. Selwyn Ilan Troen, Moshe Shemesh (ed), *The Suez-Sinai crisis, 1956: retrospective and reappraisal*, Frank Cass, 77-83.
- Jervis, R. (2017). Yanlış algı üzerine varsayımlar. Ö. S. Sarı (çev). *Uluslararası ilişkilerde anahtar metinler*, (E. Diri Yayına Hazırlayan), İstanbul: Der Yayınları. 265-290.
- Johnson, A. C. (1938). *Anthony Eden a biography*. London: Robert Hale Limited.
- Kastner, J., Nickles, D. (2018). The problem of Nasser. Philip Zelikow, Ernest R. May (ed), *Suez Deconstructed: An Interactive Study in Crisis, War, and Peacemaking*, Washington, DC: Brookings Institution Press, 70-86.
- Kearney, H. (2015). *Britanya adaları tarihi dört ulusun tarihi: İngiltere, İskoçya, İrlanda ve Galler*. Özgür Umut Hoşafçı (Çev), İstanbul: İnkilap Yayınevi.
- Kelly, A. (2018). *ANZUS and the early Cold War: strategy and diplomacy between Australia, New Zealand and the United States, 1945-1956*. Open Book Publishers.
- Kılıoğlu, M. E. (2021). 1956 Süveyş krizi ve Ortadoğu'ya etkisi. *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 726-757.
- Kissinger, H. A. (2017). Yerel yapı ve dış politika. E. Diri (çev.). *Uluslararası ilişkilerde anahtar metinler*, (E. Diri Yayına Hazırlayan), İstanbul: Der Yayınları. 121-142.
- Kunz, D. B. (1991). *The economic diplomacy of the Suez crisis*. The University of North Carolina Press.
- Lennox, V. G. (1938). Anthony Eden. *Foreign Affairs*, 16(4), 691–703.
- Levy, J. S. (2017). Yanlış Algılama ve savaşın nedenleri: kuramsal bağlantılar ve analitik sorunlar. E. Erşen (çev), *Uluslararası ilişkilerde anahtar metinler*, (E. Diri Yayına Hazırlayan), İstanbul: Der Yayınları, 292-315.
- Mahmood, K. (1962). British public opinion and Suez. *Pakistan Horizon*, 15(3), 204–220.
- McNamara, R. (2005). *Britain, Nasser and the balance of power in the Middle East, 1952–1967: From the Egyptian Revolution to the Six Day War*. Frans Cass.
- Mills, W. C. (1993). The Nyon conference: Neville Chamberlain, Anthony Eden, and the appeasement of Italy in 1937. *The International History Review*, 15(1), 1–22.
- Özkurt, F. Z. (2021). Süveyş krizi. Barış Özdal, R. Kutay Karaca, (ed), *Diplomasi tarihi II*, Bursa: Dora, 381-386.

- Pearson, J. (2003). *Sir Anthony Eden and the Suez crisis: reluctant gamble*. Palgrave Macmillan.
- Peden, G. (1998). (Robert) Anthony Eden, first earl of Avon. Robert Eccleshall, Graham Walker (ed). *Biographical dictionary of British prime ministers*. Routledge, 315-320.
- Peden, G. C. (2012). Suez and Britain's decline as a world power. *The Historical Journal*, 55(4), 1073–1096.
- Petersen, T. T. (1997). Transfer of power in the Middle East. *The International History Review*, 19(4), 852–865.
- Pirinççi, F. (2010). Ortadoğu'da silahlanmayı ilk kontrol girişimi: üçlü deklarasyon. *History Studies: International Journal of History*, 375-392.
- Raskay, L. (1939). *Anthony Eden: a bibliography*, London: Pallas Publishing Co.
- Rose, N. (1982). The resignation of Anthony Eden. *The Historical Journal*, 25, 911-931.
- Ruane, K. (1994). Anthony Eden, British diplomacy and the origins of the Geneva conference of 1954. *The Historical Journal*, 37(1), 153–172.
- Ruane, K., Jones, M. (2019). *Anthony Eden, Anglo-American relations and the 1954 Indochina crisis*. Bloomsbury Academic.
- Sander, O. (2004). *Siyasi tarih (1918-1994)*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Sanders, D. (1989). *Losing an empire, finding a role an introduction to British foreign policy since 1945*. Macmillan Education.
- Schaub, D. (1986). Suez: the unwashed slate. *The National Interest*, 5, 36–48.
- Selak, C. B. (1955). The Suez canal base agreement of 1954. *The American Journal of International Law*, 49(4), 487–505.
- Simon, S. (2023). *Grand delusion: the rise and fall of American ambition in the Middle East*, Penguin.
- Smith, A. (2013). Resignation of a First Sea Lord: Mountbatten and the 1956 Suez Crisis. *History*, 98(1(329)), 105–134.
- Smolansky, O. M. (1965). Moscow and the Suez Crisis, 1956: a reappraisal. *Political Science Quarterly*, 80(4), 581–605.
- Steed, D. (2016). *British strategy and intelligence in the Suez crisis*. Palgrave Macmillan.
- The Argus*, (1956 December 5). Tories bitter as Eden's war is called off, 2-2
- The Canberra Times*, (1956a, December 7). Eden's fate balance in Suez debate, 1-1.
- The Canberra Times*, (1956b November 6). Mr. Gaitskell demands Eden's resignation, 3-3.
- Theakston, K. (2010). *After number 10 former prime ministers in British politics*. Palgrave Macmillan.
- Toye, R. (2022). How not to run international affairs, *International Affairs*. 98(5), 1515-1532.
- Troen, S. I. (1996). The Protocol of Sèvres: British/French/Israeli collusion against Egypt, 1956. *Israel Studies*, 1(2), 122–139.
- UK Parliament. (1956, August 2). Suez Canal. <https://api.parliament.uk/historic-hansard/commons/1956/aug/02/suez-canal> (14.10.2023)
- University of Leeds. (13 October 2016). Britain's post-war prime ministers ranked by politics experts <https://www.leeds.ac.uk/news-society-politics/news/article/3930/britain-s-post-war-prime-ministers-ranked-by-politics-experts> (07.10.2023)
- Valentine, V. (1956, December 15). Suez sends Britain back to the bicycle, *The Argus*, 4-4.
- Varble, D. (2003). *The Suez crisis 1956*. Osprey Publishing.
- Vasquez, J. A. (2015). *Savaş bulmacası*, Haluk Özdemir (çev), Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi.

- Viotti, P. R., Kauppi, M. V., (2016). *Uluslararası ilişkiler teorisi*, Metin Aksoy (çev. edt), Ankara: Nobel.
- Watt, D. C. (1963). America and the British foreign policy-making elite, from Joseph Chamberlain to Anthony Eden, 1895-1956. *The Review of Politics*, 25(1), 3–33.
- Wight, M. (1960). Brutus in foreign policy: the memoirs of Sir Anthony Eden. *International Affairs*, 36(3), 299–309.
- Wolfers, A. (2017). Muğlak bir simge olarak 'ulusal güvenlik. H. B. Aka (çev), *Uluslararası ilişkilerde anahtar metinler*, (E. Diri Yayına Hazırlayan), İstanbul: Der Yayınları. 43- 58.
- Yılmaz, M. E. (2007). Westphalia'dan günümüze savaş, *Uluslararası İlişkiler*, 4(14), 17-38.
- Young, P. (2013). Oak, London: Reaktion Books.
- Zelikow, P. (2018a). Introduction - three kinds of judgments. Philip Zelikow, Ernest R. May (ed), *Suez Deconstructed: An Interactive Study in Crisis, War, and Peacemaking*. Washington, DC: Brookings Institution Press, 1-8.
- Zelikow, P. (2018b). The world of 1956. Philip Zelikow, Ernest R. May (ed), *Suez Deconstructed: An Interactive Study in Crisis, War, and Peacemaking*, Washington, DC: Brookings Institution Press, 2018. 11-28.

EXTENDED SUMMARY

This article aims to analyse Anthony Eden's unsuccessful prime ministerial period in the context of the 1956 Suez Crisis. As known, he served as minister of foreign affairs in the UK for three separate periods and as prime minister between 1955 and 1957. He became a prominent political figure in Britain with his language skills, knowledge, and diplomatic experience. Despite this, he is still remembered as a "failed prime minister" in the minds of the British people. The negative image he has in the minds of the British people is directly related to the Suez Crisis and the policies followed by Eden during this period.

After becoming Prime Minister of the UK, Eden thought that considering the reality of the Cold War, he should initially follow a relatively soft policy towards Nasser. This policy choice can be considered as a continuation of the policy followed by Eden when he was foreign minister. However, Nasser's nationalization of the Suez Canal due to the financing of the Aswan Dam was the end of this policy followed by Eden. Eden had enough experience to foresee that the UK would not be able to intervene militarily after a while based on the nationalization of the Suez Canal. Furthermore, considering that Eden likens Nasser to Hitler and Mussolini it should be noted that for Eden, a policy of appeasement on Nasser would be wrong.

The most critical problem for Eden's hesitation about the military intervention in Suez was related to the attitude of the United States (US) and the military capacity of the UK. After the failure of diplomatic initiatives with Nasser and the unsuccessful efforts at the United Nations (UN), Eden needed a new justification for his military intervention in Suez. The secret agreement made by the UK, France, and Israel in Sevres would justify the military intervention that Eden sought.

Eden realized that the UK had lost its great power status. Despite this with Operation Musketeer, Eden aimed to consolidate the UK's position as a global actor, remove Nasser, and protect UK interests in Suez. At the same time, he aimed to preserve his premiership with a victory against Nasser in Suez. Although this operation was successful in military terms, it was a great political defeat for the UK and France. Especially the pressure of the US on the economy of the UK was decisive in British and French soldiers' humiliating withdrawal from Egypt.

The article claims that Eden's mistakes in the foreign policy decision-making process on Suez also played a significant role in the UK's failure. In this context, Eden's mistakes can be listed as follows: Eden's misperception of Nasser and his aims; Eden's thought that Nasser would close the canal to international trade; the decision-making initiative in foreign policy essentially belongs to Eden and therefore the Bureaucratic Foreign Policy-Making model is not taken into account; Eden's over-reliance on his knowledge and judgment at Egypt/Suez; timing of the military operation; his lack of understanding of the possible reactions of the US and the Soviet Union; Eden's thought that the operation would end in a *fait accompli*; Eden's failure to prepare the UK's economy for the military intervention; the negative effects of Eden's health problems on his decision-making process; the operation was carried out on a secret meeting and the question of the morality of the operation and finally the UK intelligence misled Eden about Nasser.

From this perspective, Eden's decision to launch a military operation against Suez was problematic. At the same time, his hasty abandonment of Suez due to the US economic pressure was also problematic. Considering the pressure on him, Eden was not strong enough to keep the soldiers in Egypt. However, the fact that the UK abandoned Suez without achieving its goals and, more importantly, feeling humiliated, was troublesome both for Eden individually and for the UK's global power. As the article focuses on Eden had actual experience in foreign relations. However, the Suez Crisis once again demonstrated that personal experiences cannot replace a regular state administration. Finally, Suez also proved the difficulty of launching a military intervention over a secret meeting in a truly democratic state.

In conclusion, the decisions made by a leader need to be analysed while considering the conditions of that period. After some time has passed, it will be very easy to interpret the decision based on success and failure, and it will also be unfair to the decision-maker. When Eden's Suez policy is evaluated in this context, it will be seen that it was problematic in many aspects under the conditions of that day. This crisis, which left a negative mark on the global power of the UK, also placed Eden as a "failed prime minister" in the minds of the British people. For this reason, Eden, who died in 1977, will continue to be remembered not for his personal characteristics and career achievements that made him stand out, but for the negative legacy of Suez.